

Також суттєві послаблення відбулися у сфері податкової звітності та сплати податків. Платники податків мають право подати податкову та іншу звітність протягом 90 календарних днів після скасування правового режиму воєнного стану, а отже відповідальність за несвоєчасне подання звітності під час воєнного стану та 90 днів після його припинення також не застосовується.

На час дії правового режиму воєнного стану не будуть застосовуватися фінансові санкції за порушення пов'язані з використанням реєстраторів розрахункових операцій (РРО).

Крім того, вкрай важливою є підтримка аграріїв та проведення планової посівної кампанії. Висока вартість пального – одна з причин, яка суттєво впливає, в тому числі, на можливість аграріїв ефективно провести посівну кампанію.

Розуміючи нагальність даної проблеми, парламент уніс відповідні зміни до законодавства, направлені на зменшення ціни пального та попередження його потенційного дефіциту.

Крім того, Міністерством аграрної політики та продовольства України на час воєнного стану було скасовано додаткові процедури із сертифікації насіння, зокрема, шляхом визнання іноземних сертифікатів, а також необхідність реєстрації сільськогосподарської техніки. Термін дії ліцензії на зберігання, транспортування та застосування пестицидів продовжено на 90 днів після її припинення або скасування.

РОЗДІЛ 4. АДМІНІСТРАТИВНО – ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПІВПРАЦІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Кравчук М. Ю., д.ю.н., доцентка,
завідувачка кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
ЗУНУ

Коруц У. З., к.ю.н., доцентка, доцентка
кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права ЗУНУ

Кузь Т. В., викладачка кафедри
конституційного, адміністративного та
фінансового права ЗУНУ

Конституція України проголошує Україну демократичною, соціальною і правовою державою, що створює передумови для побудови високорозвиненої соціально-економічної держави, метою якої є досягнення соціальної справедливості, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, у тому числі, соціальних¹¹⁸.

Соціальна сутність Української держави виражається через основні сфери діяльності її інститутів у соціальній сфері (функції держави). При цьому варто зазначити, що соціальні функції властиві будь-якій державі, проте лише соціальна держава є «державою для людини» і дійсно забезпечує матеріальними ресурсами право громадянин на гідне життя. Соціальна функція держави, реалізується, зокрема, за допомогою норм соціального права, систему якого становить сукупність соціальних прав та обов'язків громадян.

Соціальні права можна детермінувати як права людини у соціальній сфері, які полягають в одержанні соціальних благ, володінні, користуванні та розпорядженні ними, їх захисті, а також вчиненні певних дій у зазначеній сфері, та посідають важливе місце у системі базових конституційних прав і свобод. Соціальні права становлять комплексний міжгалузевий інститут, який

---

¹¹⁸ Права людини в особливих правових режимах: досвід України : монографія / Д. С. Терлецький, О. В. Марусяк, Ю. Д. Батан, М. В. Афанасьєва та ін. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьєвої. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С.195.

включає норми різних галузей права. Але основою його є, безумовно, конституційне право, яке закріплює базові елементи цього інституту, які впливають з норм Конституції держави, забезпечує функціонування та розвиток даного інституту шляхом закріплення в Основному Закон конституційно-правових принципів, прав та обов'язків суб'єктів соціальних правовідносин та гарантій їх реалізації.

Сутність демократичної соціальної держави зумовлює необхідність проведення сильної соціальної політики та використання ефективного механізму її реалізації з метою задоволення життєвих потреб людей, «покращення умов та якості їхнього життя». Характер та напрями соціальної політики, як зазначає О. Шевчук а також засоби та інструменти її реалізації формуються державою з урахуванням особливостей «соціальної сфери як об'єкта регулювання»¹¹⁹.

Соціальна політика «здійснюється вищими державними органами, органами місцевого управління та самоврядування, громадськими об'єднаннями» і становить систему цілеспрямованих організаційно-економічних заходів та акцій, спрямованих на підвищення матеріального добробуту народу, покращення якості та рівня його життя, надання підтримки соціально незахищеним верствам та групам населення, раціональне використання трудового потенціалу і, зрештою, – підвищення ефективності економіки.

Соціальна політика України на сучасному етапі ототожнюється з діяльністю держави щодо підвищення рівня життя населення, задоволення її потреб у матеріальних благах. Її головними напрямками стає підвищення трудової мотивації та стабілізації життя населення, створення передумов для подальшого зростання добробуту народу.

Головна мета соціальної політики при формуванні конституційних основ соціальної державності – створення для кожного працездатного громадянина умов, що дозволяють йому своєю працею та заповзятливістю забезпечити

---

¹¹⁹ Oleksandr O. Bryhinets, Ivo Svoboda, Oksana R. Shevchuk, Yevgen V. Kotukh, Valentyna Yu. Radich Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration Revista San Gregorio T. 1, № 42, 2020. P.205-213.

власний добробут та добробут сім'ї при посиленні адресності соціальної підтримки з боку держави соціально не захищених верств населення.

Основні напрямки розвитку соціальної політики на довгострокову перспективу відображені в Постанові Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179¹²⁰ Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Довгостроковою метою при формуванні ефективної соціальної політики, визначеної, зокрема, Національною стратегією сталого розвитку України, є «забезпечення сталого рівня та якості життя населення та створення умов розвитку людського потенціалу»¹²¹.

У сучасній політичній ситуації розвитку України Конституційний Суд, як єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні, отримав важливе місце в системі механізмів забезпечення статусу правової держави. Аналіз практики Конституційного Суду України свідчить про те, що часто об'єктами його розгляду є справи, пов'язані із захистом прав і свобод людини і громадянина, особливо соціального характеру.

Справи щодо конституційності окремих положень Закону про Державний бюджет України, визнаних неконституційними Конституції України (Конституційне рішення Суду України від 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004 №-рп/2007 (справа про соціальні гарантії)¹²² від 9 липня 2007 р. (справи про припинення провадження або обмеження пільг, компенсацій і гарантій)¹²³ № 10-

¹²⁰ Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.

¹²¹ Про затвердження Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1396-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2019-%D1%80#Text>.

¹²² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 44, 47, 78, 80 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» та конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 78 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» від 1 грудня 2004 року No 20-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-04#Text.17>.

¹²³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 29, 36, частини другої статті 56, частини другої статті 62, частини першої статті 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 статті 71, статей 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» від 9 липня 2007 року No 6-рп/2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0a6p710-07#Text>.

рп/2007 від 22 травня 2008 р. рп/2008 (справа про зміст закону про бюджет) та інші рішення¹²⁴.

Йдеться про внесення змін до практики надання пільг, компенсацій і гарантій відповідно до закону про державний бюджет України, зокрема призупинення дії закону України про надання пільг, компенсацій і гарантій, які є невід'ємною частиною конституційних прав громадян на соціальний захист і достатній життєвий рівень або обмеження розміру пільг, компенсацій і гарантій. У всіх цих випадках, звичайно, предметом розгляду є соціальні права окремих категорій осіб, але ці права завжди захищаються загальними нормами Конституції України.

Вирішуючи питання про конституційне звернення, Конституційний Суд України керується тим, що в Україні як соціальній, правовій державі політика спрямована на створення умов, які забезпечують належний рівень життя, свободу і всебічний розвиток людини. Водночас безумовним конституційним обов'язком держави є затвердження та дотримання суспільних норм, визначених у регулюванні правової поведінки.

Одним із пріоритетів державної соціальної політики є створення умов для якісного розвитку людського потенціалу, здорового та гідного життя населення, у тому числі на основі реалізації комплексу заходів щодо надання комфортних умов життєдіяльності, запобігання інвалідності та реабілітації інвалідів, соціальної інтеграції інвалідів та літніх громадян. Реалізація конституційних прав громадян на працю, здорові та безпечні умови праці, на доступне середовище та соціальне забезпечення у старості та у разі інвалідності є найважливішими завданнями соціальної політики держави.

---

¹²⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1-4, 6-22, 24-100 розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 22 травня 2008 року No 10-рп/2008 (справа щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-08#Text>.

Як зазначається у Національній економічній стратегії на період до 2030 року, здійснити перехід до сталого розвитку може лише ефективна держава у тісній взаємодії з приватним бізнесом та розвиненим громадянським суспільством, здатними формувати сучасні важелі впливу на економіку, політику, соціально-культурну сферу та здійснювати глибокі системні перетворення.

Модель соціальної держави України формується та реалізується в діяльності державних установ, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, а також виробничих та інших колективів. Вона спрямована на досягнення цілей і результатів, пов'язаних із підвищенням матеріального та соціального добробуту, підвищенням якості життя населення, соціально-політичної стабільності, запобігання можливої соціальної напруги.

На початку третього тисячоліття України питання визначення стратегічних пріоритетів національного розвитку стало дуже актуальним. У найзагальнішому вигляді зрозуміло, що ключовим напрямом довгострокової соціально-економічної політики країни є постійне підвищення якості та рівня життя людей на основі зростання конкурентоспроможності національної економіки.

Проте фундаментальна конституційна характеристика України як соціальної держави не тільки не одержала свого практичного втілення, а навіть належної теоретичної розробки. З різних причин державне регулювання економіки не сприяло її переходу до соціально орієнтованої економіки. Таким чином, українська модель має багато спільного з європейською, але намагається зберегти свою глибоку оригінальність.

Враховуючи зазначене, основними засадами соціальної стратегії України мають стати:

- ділова етика і трудова мораль, поєднання особистих й суспільних інтересів;
- синтез спільного та диференційованого підходів до різних груп населення, баланс у формуванні сімейного й державного бюджету під час

вирішення соціальних проблем (комунально-побутових, житла, транспортних послуг і т.д.) по мірі росту рівня трудових доходів та підвищення ефективності виробництва;

- поєднання комплексного із цільовим, адресним підходами для розв'язання соціальних проблем, встановлення мінімальних стандартів життя на загальнодержавному й регіональному рівнях;

- використання аналізу соціальних індикаторів та соціального моніторингу з виділенням тих, які демонструють ситуацію соціального вибуху.

Досягнення європейських стандартів у соціальній сфері – рівнях доходів, структурі споживання, добробуту, зайнятості, фінансуванні соціальних проектів для забезпечення розвитку людських ресурсів є вкрай важливим для України через можливість входження до європейського ринку праці, ринку товарів і послуг. Від доступу до нього залежить, розвиток гуманітарного капіталу, формування середнього класу.

Питання правового забезпечення співпраці в економічній сфері перебуває в центрі уваги держави, адже в умовах глобалізаційних змін та розвитку інформаційного суспільства співробітництво стає основним соціально-економічним постулатом розвитку цього суспільства.

Окремі аспекти правового забезпечення співпраці в економічній сфері досліджували такі вчені, як: Сакір-Молочко Н. В., Калюжнова Н. Я., Переполькін С. М., Чекаленко Л. Д. та інші. Відповідно існує потреба в проведенні наступних досліджень.

Розглядаючи питання розвитку співробітництва в економічній сфері, в перш чергу, варто відзначити понятійний апарат.

Словник Української мови визначає, що співробітництво або співпраця – це спільна з ким-небудь діяльність¹²⁵. Академічний словник в свою чергу визначає «співробітництво» як спільна діяльність, спільні дії¹²⁶. Також, досить часто

---

¹²⁵ Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. Стор. 519.

¹²⁶ Академічний словник української мови URL: <http://sum.in.ua/s/spivrobotnytvo>.

використовується синонім «співпраця», що означає спільну працю для досягнення мети.

Натомість, в Британському словнику співпрацю визначають, як:

- ситуація, в якій люди працюють разом, щоб зробити щось;
- дії людини, яка допомагає, роблячи те, що хочуть або просять¹²⁷.

Відповідно, співпраця між країнами може допомогти вирішити спільні проблеми та поділитися знаннями та передовим досвідом в основному навколо 3 загальних векторів: спільні виклики, серед яких: політичні, культурні, релігійні та економічні спільні проблеми.

Отже, економічне співробітництво — це об'єктивний процес розвитку багатогранних економічних і науково-технічних зв'язків між регіонами, країнами, групами країн, міжнародними організаціями на основі принципів незалежності, рівноправності та взаємної вигоди сторін¹²⁸.

Загалом, засади будь-якої діяльності в Україні визначені Конституцією України та чинним законодавством. Відповідно, до ст. 48 Конституції України людина має право на працю, яка включає можливість заробляти собі на життя працею, що вона вільно обирає.

Відзначимо, що співпраця може поділятися на приватну, регіональну, національну, міжнародну. Також, це може бути публічна співпраця або приватна співпраця залежно від її суб'єктного складу. Важливо, що співробітництво може бути двостороннім і багатостороннім.

Більше того, можемо виділити ще законну або незаконну співпрацю. Законна будується на засадах чинного законодавства України та діє відповідно до нього. Незаконна співпраця суперечить або недозволена законодавством України. Наприклад, Президент України В. Зеленський підписав закони про кримінальну відповідальність за співпрацю з Росією.¹²⁹

¹²⁷ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. «cooperative». Encyclopedia Britannica, 1 May. 2022, <https://www.britannica.com/topic/cooperative>. Accessed 5 November 2022.

¹²⁸ Сакір-Молочко Н. В. Принципи та завдання регіонального економічного співробітництва. *Ефективна економіка*. 2013. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_23.

¹²⁹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про заборону колабораціонізму». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH4RE00A?an=3>

Отже, на приватному рівні економічна співпраця здійснюється на засадах чинного законодавства України, що регулює економічну діяльність та договірні відносини: Цивільний Кодекс України, Цивільно Процесуальний Кодекс України, Господарський Кодекс України, Господарсько процесуальний Кодекс України, Податковий Кодекс тощо.

Відповідно питання економічного співробітництва також регулюються міжнародним законодавством, що ратифіковано та імплементовано Україною.

Закон України «Про співробітництво територіальних громад» визначає засади співпраці на регіональному рівні. Відповідне співробітництво є одним із ключових елементів сучасної державної політики, який посідає важливе місце серед пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів України з метою збалансованого просторового розвитку.

Проте, в сьогоденних умовах глобалізації та війни в Україні та економічного розвитку, важливим є міжнародне співробітництво, особливо в торгово-економічній сфері.

На міжнародному рівні Україна співпрацює з іншими країнами та організаціями. Зовнішня політика України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного та взаємовигідного співробітництва з міжнародним співтовариством на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права. Загалом, Україна діє на засадах, які сформульовані у Стратегії зовнішньополітичної діяльності:

- Забезпечення суверенітету та територіальної цілісності держави;
- Протидія агресивній політиці Російської Федерації;
- Курс на членство в ЄС та НАТО;
- Просування українського експорту і залучення іноземних інвестицій;
- Захист прав та інтересів громадян України за кордоном;
- Просування позитивного іміджу України у світі.

Загалом, співробітництва є важливим інструментом розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та торгівлі між державами¹³⁰. При економічній

співпраці діяльність сторін будується на наступних засадах:

- принцип суверенної рівності;
- принцип невтручання у внутрішні справи держав;
- принцип рівноправності і самовизначення народів;
- принцип поваги і захисту прав людини;
- принцип розвитку міжнародного співробітництва;
- принцип сумлінного виконання договірних зобов'язань за міжнародним правом тощо.¹³¹

Визначаючи той факт, що міжнародне співробітництво є єдиною розумною альтернативою міжнародному протистоянню із міжнародної політики та «балансу сил» у міжнародних відносинах, варто зазначити, що воно виникає внаслідок зміцнення взаєморозуміння та взаємної довіри між державами або міжнародними установами з метою цілеспрямованого проведення зовнішньої політики на основі концепції спільних інтересів. Загалом, аналізуючи цю точку зору, можна зробити висновок, що в основі регулярного цілеспрямованого та злагодженого міжнародного економічного співробітництва має бути закладена спільність державних інтересів та напрямів роботи як основного чинника її виникнення та розвитку. Тому, межі та ступінь відповідності інтересів держав визначають межі та ступінь можливого співробітництва між ними.¹³²

Відмітимо, що співпраця між країнами може бути ефективним інструментом для зміцнення, обміну та прискорення розвитку економіки, зовнішніх відносин, боротьби зі злочинністю, охорони здоров'я в межах країн і між регіонами. Це передбачає створення, адаптацію, передачу та обмін знаннями та досвідом передових спеціалістів, а також використання наявних ресурсів та можливостей. До них належать: культура, освіта, охорона здоров'я, промисловість тощо. Співпраця є невід'ємною частиною міжнародної

¹³⁰ Огонь Ц. Г. Основні засади, ризики та напрями вдосконалення митного регулювання в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2018. Вип. 2. С. 96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2018_2_23.

¹³¹ Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право: навчальний посібник. К.: КНТ, 2010. С. 46.

¹³² Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник / Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. С. 127.

солідарності. Її мета – сприяти соціальній справедливості. Крім того, йдеться також про зменшення нерівності, яка існує між різними державами.

Загалом держава вважається єдиним національним інститутом, наділеним легітимними повноваженнями щодо проведення політики на міжнародній арені: оголошення війни, укладання угод про співпрацю тощо. Таким чином, найважливішою складовою міжнародних відносин є міждержавні відносини, в ході яких проявляється вплив світової економічної ситуації. Авторитет окремих держав у міжнародних відносинах пов'язаний з могутністю держави, її міжнародною конкурентоспроможністю, яка визначається економічним, військовим, природним і трудовим потенціалом, рівнем науки і культури, досягненнями в галузі високих технологій, соціальною стабільністю.

Загалом, міжнародна співпраця може відбуватися у різних напрямках:

- політика та дипломатія;
- мирний договір, посередництво;
- військовий;
- спільні домовленості у разі конфліктів, спільні маневри;
- ведення судових справ;
- угоди про безмитне переміщення, економічні заходи, оподаткування;
- боротьба з корупцією;
- наука та культура;
- угоди між державами, міжнародними організаціями, містами, асоціаціями тощо.

Міжнародне співробітництво, як правило, оформлюється договором, угодою або декларацією. Це також може бути вираженням дружби між двома і більше країнами

Отже, розглядаючи досвід України, варто відзначити, що Україна прагне повністю використати потенціал стратегічного партнерства на основі взаємних інтересів та спільних підходів для розвитку економічних відносин із США, ЄС, Великою Британією Іспанією, Польщею; встановлювати та підтримувати добрі відносини з сусідніми країнами в атмосфері поваги до суверенітету та

територіальної цілісності. Україна зможе досягнути мети просування європейських цінностей через шлях активної участі у врегулюванні конфліктів.

Також, важливим пріоритетом для забезпечення стратегічних інтересів України є економічна експансія на традиційні та нові ринки українських товарів і послуг на Близькому Сході, в Латинській Америці, Азії та Африці.¹³³

В першу чергу відзначимо, що сьогодні Сполучені Штати Америки є одним з найважливіших глобальних гравців на міжнародній арені. США здатні здійснювати значний вплив на розвиток світових геополітичних, політико-дипломатичних, зовнішньополітичних та економічних процесів.¹³⁴

Загалом, дипломатія США працює над різноманітними глобальними проблемами, з якими щодня стикається країна та її громадяни. Діяльність дипломатичної служби варіюється від прав людини і торгових договорів до контролю над озброєннями та охорони навколишнього середовища. Крім того, дипломати активно співпрацюють зі своїми іноземними колегами для забезпечення свободи та можливостей власних громадян. Кожне зовнішньополітичне рішення американського президента і держсекретаря приймається з урахуванням інтересів і захисту американського народу.

Також держдепартамент США відповідає за реалізацію національних інтересів. У Законі 2016 року зазначено, що місія Департаменту полягає в тому, щоб побудувати та підтримувати мирний, процвітаючий, справедливий і демократичний світ, а також сприяти стабільності та прогресу на благо американського народу та людей у всьому світі. При цьому, протягом багатьох років, основними напрямками його роботи є кілька політичних завдань, які поділяються на категорій:

- захист США і американських громадян від загрози тероризму, зброї масового знищення, інфекційних захворювань, торгівлі наркотиками, злочинності та погіршення стану навколишнього середовища. Також, сюди входить допомога громадянам США закордоном;

---

¹³³ Чекаленко, Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. С. 44.

¹³⁴ Чекаленко, Л. Д. Школа дипломатії США. *Зовнішні справи*. 2017. № 10. С. 23.

- сприяння демократії: підтримка новостворених демократій та засудження режимів, які позбавляють своїх громадян права обирати лідерів на вільних, чесних і прозорих виборах;

- заохочення економічного зростання та процвітання: підтримувати економічний розвиток шляхом збільшення інвестицій та експорту, демократизації, скорочення бідності та боротьби з хворобами через програми Агентства США з міжнародного розвитку тощо.

Таким чином, США нарощують потенціал та досвід у сферах, які будуть мати вирішальне значення для нашої національної безпеки в наступні роки, зокрема, клімат, здоров'я, кібербезпека та новітні технології, економіка та багатостороння дипломатія тощо. США відіграють важливу роль у формуванні цифрової революції, яка відбувається у світі для того, що вона служила людям, захищала інтереси, підвищувала конкурентоспроможність. Ціллю США є запобігання кібератакам, які піддають ризику людей, мережі, компанії та критичну інфраструктуру. Для цього визначено за потребу сформувані стандарти, які регулюють нові технології, щоб вони забезпечували якість, охороняли здоров'я та безпеку споживачів, полегшували торгівлю.¹³⁵

Іншим напрямом є співпраця України з Катаром у сфері розвитку сільського господарства, енергетики, промисловості, в транспортній інфраструктурі та логістиці, сфері туризму. Діє Спільна комісія з економічного, торговельного та технічного співробітництва між Урядом України та Урядом держави Катар. Національне бачення Катару 2030 проголошує, що держава Катар є активним та відповідальним членом міжнародного співтовариства, яке сприяє встановленню міжнародного миру та безпеки шляхом політичних та економічних ініціатив та розвитку та гуманітарної допомоги.

Вже в квітні 2021 року в межах офіційного візиту Президент України Володимир Зеленський зустрівся з еміром Катару Тамімом бін Хамадом Аль Тані. Під час переговорів (5 квітня) сторони підписали 15

---

¹³⁵ Antony J. Blinken, Secretary of State. Foreign Service Institute, George P. Shultz National Foreign Affairs Training Center. Arlington, VA. URL:<https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-on-the-modernization-of-american-diplomacy>.

документів. Також підписали Угоду про співробітництво у правовій сфері з Міністерством юстиції Держави Катар. Далі, відбулося підписання Меморандуму про співробітництво між Фондом державного майна України та Катарською інвестиційною адміністрацією (Qatar Investment Authority), що сприятиме розвитку та поглибленню співпраці з Катарською адміністрацією інвестицій у сфері розробки перспективних інвестиційних проектів та участі катарської сторони у програмі приватизації державної власності в Україні. Більш того, підписано Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Міністерством муніципалітетів і навколишнього середовища Держави Катар щодо співробітництва у галузі сільського господарства та безпеки харчових продуктів.

Було також підписано Меморандум про взаєморозуміння у галузі енергетики з Державним міністром з питань енергетики Держави Катар, CEO Qatar Petroleum Саад Аль-Каабі. Цей Меморандум надалі допоможе зміцнити співпрацю в енергетичному секторі, визначити нові можливості для розширення співпраці в енергетичному секторі та стимулювати економічний, промисловий та соціальний розвиток двох країн. Підписання документа створить додаткові засоби диверсифікації зовнішніх джерел енергопостачання України, включаючи оптимізацію джерел, маршрутів та методів диверсифікації постачання природного газу.¹³⁶

Важливо, що була підписана угода між UDP Renewables та державною компанією Катару Nebras Power щодо інвестицій в об'єкти «зеленої» генерації, які планують збудувати у 2021-2022 роках. Згідно цього, Nebras Power стає власником мажоритарного пакета акцій ряду компаній – операторів сонячних електростанцій.¹³⁷ Підписання угоди сприятиме поглибленню співпраці між Україною та Державою Катар у сфері іноземних інвестицій та розвитку

---

¹³⁶ Зеленський відправиться з візитом до Катару: що обговорюватимуть URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/04/novyna/polityka/zelenskyj-vidpravvitysya-vizytom-kataru-obhovoryuvatymut>.

¹³⁷ Україна та Катар підписали 13 двосторонніх документів та два комерційні контракти URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3221478-ukraina-i-katar-pidpisali-15-dokumentiv-zelenskij.html>.

відновлюваної енергетики, інноваційної економіки та охорони навколишнього середовища.¹³⁸ Більше того, розгалужена газотранспортна система України одержить унікальну можливість отримувати газ для потреб українських споживачів не лише з газового ринку країн ЄС, але й від Норвегії, США, Катару та інших країн.¹³⁹

Як показала світова фінансова криза та війна в Україні, економіка безпосередньо залежить від експорту одного чи двох видів енергоресурсів, які відчувають фінансову нестабільність.

Крім того, важливий є розвиток українсько-шведського регіонального співробітництва, що характеризується широким спектром напрямків співпраці, особливо в економічній, соціальній та культурно-гуманітарній сферах. Прикладами такої співпраці є реалізація спільних ініціатив та реалізація проєктів у сфері економіки, житлово-комунального господарства, соціальної та молодіжної політики, питань освіти, культури та спорту.

17 січня 1992 року шляхом обміну дипломатичними нотами дипломатичні відносини між Україною та Німеччиною були відновлені. Політичні відносини між Україною та Німеччиною розвиваються на засадах добросусідства та партнерства, а також зумовлені спільною зацікавленістю обох держав у стабільному та мирному розвитку Європи.

Критично важливим елементом сучасного українсько-польського співробітництва є співпраця між Україною та Польщею в торгово-інвестиційній сфері економіки. Сьогодні Польща є найбільшим торговим партнером України і займає четверте місце серед країн світу. Торгівля товарами та послугами між Україною та Польщею стабільно зростає і є бажання її поглибити. Водночас товарообіг між країнами у 1991-2014 роках не відповідав взаємному інтеграційному потенціалу, яким володіли економіки двох країн, характеризувався товарною структурою зовнішньоекономічної взаємодії,

---

¹³⁸ Зеленський зустрівся з еміром Катару та підписав 15 документів URL: <https://novynarnia.com/2021/04/05/zelenskyj-zustrivsyaz-emirom>.

¹³⁹ Співпраця з країнами-партнерами URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/international-cooperation/bilateral/spivpraczya-z-krayinamy-partneramy>.

від'ємним сальдо в імпортно-експортних операціях, диспропорцією в географічній структурі на користь західних областей України. Все це заважало виходу України на європейський ринок. Подібні прогалини існували і в інвестиційній співпраці. Проте, аналізуючи інвестиційне співробітництво між Україною та Польщею, можна відзначити певний динамізм у збільшенні частки внеску польського капіталу в економіку нашої країни. Польща є одним із найбільших іноземних інвесторів в Україні. Важливим питанням залишається забезпечення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку двосторонніх торговельних та інвестиційних відносин, від вирішення якого залежатиме прогрес українсько-польської економічної співпраці.¹⁴⁰

Далі, у торговельно-економічній сфері всі країни Вишеградської четвірки входять до двадцятки найбільших імпортерів та експортерів (майже 17% загальної торгівлі припадає на них). Однак засідання міжурядових комісій з економічного співробітництва між країнами Групи та Україною не проводилось. У 2019 році гострим залишалося питання надання Польщі недостатньої кількості дозволів на міжнародні автоперевезення для українських перевізників. При тому, зі Словаччиною вдалося підписати Декларацію про умови використання повітряного простору Словацької Республіки в міжнародному аеропорту Ужгород та збільшення кількості рейсів, а також Угоду про внесення змін до Угоди про Місцевий прикордонний рух 2008 року з Польщею. Загалом, відносини України з Групою представлені в контексті побудови добросусідських відносин через подолання протиріч.¹⁴¹ Україна завжди була в зоні головних інтересів Вишеградської четвірки і, як вважають, отримувала від неї різноманітні форми ефективної підтримки та підтримки. Тому досвід Вишеградських країн є актуальним і корисним для України для реалізації її прагнень до євроатлантичної інтеграції. Пандемія COVID-19 не

---

¹⁴⁰ Ільчук І. В. Українсько-польське міждержавне співробітництво в європейсько-атлантичному контексті (1991-2014 рр.): автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. іст. наук. Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2015. 20 с.

¹⁴¹ Savelyev, Y. , Lyzun, M. ., Kuryliak, V. , & Lishchynsky, I. Economic Integration of the Visegrad Four and Ukraine in the Context of Historical Narratives and Global Challenges. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. 10(2), 44. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p44>.

призвела до суттєвого погіршення фінансово-економічних показників країн Вишеградської групи та України¹⁴².

І нарешті, для України важливий є вектор євроінтеграції, що вимагає адаптацію національного законодавства до норм ЄС. Співпраця України та Європейської спільноти відбувається в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, в тому числі Поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі.¹⁴³

Україна знаходиться в процесі Євроінтеграції, тому важливо проводити ефективну політику адаптації законодавства в українські реалії.¹⁴⁴ На державному рівні ведеться робота щодо інтеграції до Європейського Союзу в економічній сфері.

Отже, одним з основних питань, що впливають на перспективи світової економіки, є національна безпека держави в енергетичному секторі. Що стосується України, то наша держава може стати центральним елементом у забезпеченні енергетичної безпеки у всій Європі після війни. Основну роль у досягненні цих цілей в енергетичній дипломатії виконують керівники держав.

Таким чином, міжнародне співробітництво є важливим засобом зміцнення взаєморозуміння між окремими країнами та регіонами та забезпечує основу для застосування принципів взаємозв'язку на практиці. Історія розвитку показує, що для сталого розвитку необхідний більш цілісний підхід з урахуванням економічних, соціальних, кримінальних та екологічних проблем. Як взаємовигідний підхід до управління ресурсами та потенціалом країн, так і роль міжнародного співробітництва оцінюються на предмет їх взаємної вигоди. Вважаємо, що цілісна оцінка взаємозв'язків і компромісів між секторами забезпечують платформу для посилення міжнародної та багатосторонньої співпраці. Аналогічно, огляд тематичних досліджень показує, що регіональне

---

¹⁴² «30 років Вишеградської четвірки – економічна оцінка розвитку країн: досягнення, перспективи та уроки для України»: Збірник матеріалів круглого столу кафедри менеджменту та Інституту права, економіки та міжнародних відносин, присвячений 30-річчю Вишеградської четвірки / під ред. д.е.н., проф. Т. В. Деркач, д. ф.-м. н., проф. М. П. Коваленко. Одеса, 2021. 104 с.

¹⁴³ Koltsov, V., & Lomzhets, Y. Foreign policy imperatives for the development of the Visegrad Group and Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. № 6(4), 89. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-4-81-89>.

¹⁴⁴ Митне співробітництво Україна-ЄС URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/mitne-spivrobitnictvo/mitne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes>.

та міжнародне співробітництво сприяє взаємному навчанню, діалогу та обміну даними та знаннями, що, у свою чергу, сприяє впровадженню підходу взаємозв'язку. Відповідно, міжнародне співробітництво є важливим інструментом інституційного розвитку кожної держави та посилення спроможності виконувати покладені на неї функції

Міжнародне співробітництво є важливим засобом зміцнення взаєморозуміння та забезпечує основу для застосування принципів взаємозв'язку на практиці. Історія розвитку показує, що для сталого розвитку необхідний більш цілісний підхід з урахуванням економічних та соціальних проблем. Міжнародні організації мають особливу міжнародну правосуб'єктність, межі якої визначаються установчими актами таких організацій. Особлива правосуб'єктність міжнародних організацій характеризується їх функціями. Крім конкретних прав та обов'язків міжнародних організацій, їх установчі акти передбачають загальні стандартні права та обов'язки – складові міжнародної правосуб'єктності:

- а) право укладати договори з державами та міжнародними організаціями;
- б) право на визнання держав і урядів (через вступ до організації);
- в) право на співпрацю з суб'єктами міжнародного права тощо.

Права та обов'язки міжнародної організації як суб'єкта міжнародного права не слід плутати з її правами та обов'язками як юридичної особи:

- а) правом укладати контракти, трудові договори;
- б) право набувати та розпоряджатися рухомим і нерухомим майном;
- в) право укладати договори оренди;
- г) право бути учасником судового слідства тощо.

Загалом, за просторовою сферою діяльності міжнародні організації та органи міжнародних організацій у сфері правоохоронної діяльності можна поділити на:

- універсальні – Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол), Всесвітня митна організація;

- регіональні – Рада Європи, Організація з безпеки і співробітництва в Європі;

- субрегіональні – Європейський Союз (Європейське поліцейське відомство (Європол), СНД).

На наш погляд можна виділити також міжнародні організації за напрямками роботи:

- універсальні;
- спеціалізовані.

Українська держава проводить активну багатосторонню економічну політику в універсальних та регіональних міжнародних організаціях. Найбільш поширеними є ООН, ОБСЄ, НАТО, Червоний хрест тощо. Основною метою участі України в ООН є просування інтересів України в процесі прийняття найважливіших рішень для всього світового співтовариства.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) – це міжнародна організація, створена для підтримки та зміцнення міжнародного миру та безпеки, розвитку співробітництва між державами. До структури ООН входять: Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна та Соціальна рада, Міжнародний суд та Секретаріат ООН. Генеральна Асамблея ООН – заснована у 1945 році відповідно до Статуту ООН; головний дорадчий, директивний та представницький орган Організації Об'єднаних Націй. Асамблея складається з 193 членів Організації Об'єднаних Націй і є форумом для багатостороннього обговорення всього спектру міжнародних питань, відображених у Статуті. Асамблея збирається на чергову щорічну сесію у період з вересня по грудень та у наступний період у міру необхідності. Відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй Генеральна Асамблея ООН має повноваження організувати дослідження та готувати рекомендації з метою сприяння міжнародному політичному співробітництву, розвитку та кодифікації міжнародного права, здійснення прав людини та основних свобод та сприяння міжнародному співробітництву в економічній, соціальній та гуманітарній галузях та в галузі культури, освіти та охорони здоров'я. За час свого членства

в ООН Україну тричі обирали непостійним членом Ради Безпеки (1948-1949, 1984-1985, 2000-2001), а також шість разів членом Економічної та Соціальної Ради (останній раз за період 2010-2012 роки). Держава бере участь у діяльності Європейської економічної комісії ООН, спрямованій на зміцнення регіонального співробітництва у сферах енергетики, транспорту, екології та економічної інтеграції. СЕК ООН є одним із важливих джерел технічної допомоги для нашої країни у зазначених вище сферах. На періоди 2002-2003 та 2007-2008 років Постійний представник України в Женеві був обраний заступником Голови СЕК ООН.

Також, Україна ефективно співпрацює зі спеціалізованими установами ООН з багатьох питань глобального порядку денного, зокрема з боротьби з бідністю, охорони навколишнього середовища, удосконалення системи охорони здоров'я тощо.

Відповідно, ОБСЄ є форумом для політичного діалогу з широкого кола питань безпеки та платформою для спільних дій щодо покращення життя людей та їхніх громад. Організація використовує комплексний підхід до безпеки, який охоплює військово-політичний, економічний, екологічний та людський виміри. Варто зазначити, що ОБСЄ є єдиною найбільшою регіональною безпековою організацією, що розглядає безпеку з точки зору широкого підходу, а не традиційно вузького. Тому її робота, згідно з задекларованими принципами, направлена на забезпечення безпеки у всіх сферах життя людини. Тому при військових конфліктах ОБСЄ практично безсила. Проте, її діяльність спрямована на безпеку людини, економічну безпеку, екологічну та інші її види. При тому, всебічність Організації (намагання охопити усі сфери життєдіяльності) знижує її ефективність у той час, як організації більш вузького спрямування (НАТО-військово-політичний альянс, ЄС-політично-економічний напрямок) швидко розширюються, розвиваються та реформуються. За таких умов, ОБСЄ втрачає частину свого впливу на міжнародне середовище. Діяльність в рамках ОБСЄ залишатиметься

важливим фактором доповнення та зміцнення регіональної та глобальної стабільності та безпеки в Європі.

Особливого значення набуває економічна співпраця України з НАТО. Офіційно відносини між Україною та НАТО почалися в 1991 році, коли незалежна Україна приєдналася до Ради північноатлантичного співробітництва. В 1997 році Рада північноатлантичного співробітництва була перетворена у Раду Євроатлантичного партнерства. Україна першою серед держав співдружності незалежних держав 8 лютого 1994 року приєдналася до Програми НАТО «Партнерство заради миру і безпеки».

При цьому основоположними документами, які визначають відносини між Україною та НАТО, є Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору від 9 липня 1997 року (та Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство від 21 серпня 2009 року).

Відповідно, Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору від 9 липня 1997 року визначає, що Україна та НАТО базуватимуть свої відносини на принципах та зобов'язаннях згідно з міжнародним правом та міжнародними механізмами, включаючи Статут ООН, Хельсінкський Заключний акт та наступні документи ОБСЄ. Статут ООН визначає, що однією з цілей Організації Об'єднаних Націй є «досягнення міжнародного співробітництва шляхом вирішення міжнародних проблем економічного, соціального, інтелектуального чи гуманітарного характеру, шляхом розвитку та заохочення поваги до прав і свобод людини. Відповідно даним документом Україна і НАТО підтверджують свої зобов'язання. Цим документом Україна проявляє свою рішучість продовжувати військову реформу, зміцнювати демократичний та цивільний контроль над збройними силами та підвищувати їхню оперативно-технічну сумісність зі збройними силами НАТО та країн-партнерів. 12 червня 2020 року Україна отримала статус партнера НАТО із розширеними можливостями. Загалом, Стратегія національної безпеки України від 14 серпня 2020 року визначила, що

для зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору Україна планує досягти у максимально стислі строки. Відповідно, з метою забезпечення виконання положень Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору від 9 липня 1997 року, Декларації про її доповнення від 21 серпня 2009 року було визначено Порядок розроблення, моніторингу та оцінювання результатів виконання річної національної програми під егідою Комісії України.

Активна співпраця між Україною та НАТО у сфері реагування на надзвичайні ситуації дозволяє спільно нейтралізувати стихійні лиха, що виникають в Україні та між сусідніми країнами-членами в рамках співпраці Україна-НАТО. У довгостроковій перспективі поглиблене невійськове співробітництво з НАТО наблизить Україну до стандартів Альянсу.

Серед переваг членства України в НАТО головним чином можемо виділити: гарантії безпеки, згідно з якими напад на Україну означає напад на всіх членів НАТО, та забезпечення ядерних гарантій. Тому для України участь у НАТО є однозначною перевагою, і Україна завдяки своєму членству в НАТО зміцнить власну політичну незалежність.

В умовах світової економічної та фінансової кризи, війни та їх негативного впливу на стан української економіки зростає значення міжнародного фінансового співробітництва України, особливо з Групою Світового банку. Співпраця з Міжнародним банком реконструкції та розвитку здійснюється відповідно до Стратегії партнерства з Україною на період 2008-2011 років, яка спрямована на забезпечення сталого економічного зростання в Україні та підвищення конкурентоспроможності економіки, реформування державних фінансів та державного управління, покращення державної служби безпеки, здоров'я та освіти. Важливе значення для державного сектору економіки України мають інвестиції Європейського банку реконструкції та розвитку, спрямовані на реалізацію проектів у сфері енергетики, транспорту та зв'язку, комунальної інфраструктури.

Таким чином, світова спільнота перебуває у пошуках вирішення глобальних суспільно-економічних проблем. Кожен етап цієї трансформації призвів до перегляду поняття міжнародного співробітництва, його учасників, засобів та цілей. Залишається відкритим питання про те, як змусити всіх учасників на міжнародній арені спільно вирішувати глобальні проблеми, які мають різні визначення. І ці проблеми можна подолати лише за умови спільної та злагодженої діяльності держав на основі загальновизнаних норм і принципів міжнародного права. Pravin Gordhan вказує, що глобалізація призводить до дедалі складнішого світу. Світ взаємопов'язаний, що відображається в розширених потоках товарів, людей, капіталу, інформації та технологій. Вести бізнес на міжнародному рівні стає легше.¹⁴⁵ Це надає країнам можливість пришвидшити економічне зростання та розвиток завдяки збільшенню міжнародної торгівлі. Це вигідно не лише для легальної торгівлі; це також приносить користь нелегальній торгівлі, і злочинці використовують більш інтегровані ринки та вільніше пересування людей для переміщення товарів і грошей.

В умовах розвитку ринкової економіки співробітництво є державним інструментом здійснення зовнішньоекономічної діяльності, від роботи якого залежить розвиток пріоритетних сфер економіки та підприємництва, в тому числі малого та середнього бізнесу. Нажаль, у контексті війни в Україні, в 2022 році тимчасово робиться акцент на потребі забезпечити національну безпеку. Також, за даними ООН, корупція, незаконна торгівля та відмивання грошей сприяють слабкості України, перешкоджають економічному зростанню та підривають демократію. В умовах розвитку ринкової економіки співробітництво є державним інструментом здійснення зовнішньоекономічної діяльності, від його роботи залежить розвиток пріоритетних сфер економіки та підприємництва, в тому числі малого та середнього підприємства. Великого значення набуває глобалізація – це тісна економічна інтеграція всіх країн світу в результаті лібералізації та подальшого збільшення об'єму і різноманітності

---

¹⁴⁵ Gordhan P. (2007). Customs in the 21st century. 1. 49-54.

міжнародної торгівлі товарами і послугами, падіння цін на транспорт, зростання інтенсивності міжнародного проникнення капіталу, величезного зростання глобальної робочої сили і прискореного поширення технологій у світовому масштабі.

Більше того, сучасні виклики екології, зміни клімату, світової злочинності потребують ще більш злагодженої міжнародної співпраці, в тому числі, і в економічній області. Відповідно, існує потреба у встановленні відповідних засад та правил міжнародного співробітництва з врахуванням вимог сьогодення.

Саме тому важливо мати добре розроблені плани безперервності, які дозволяють державним та приватним органам працювати поза межами свого звичайного середовища та швидко адаптуватися до мінливих обставин. Відповідно, головним завданням є адаптація українського законодавства та українських реалій до законодавства ЄС.

Адміністративно-правове регулювання сфери економіки виступає одним із напрямків діяльності публічної адміністрації, яка заснована на нормах адміністративного права.

Під адміністративно-правовим забезпеченням слід розуміти один із видів забезпечення суспільних відносин в сфері здійснення підприємництва, що здійснюється уповноваженими органами публічної влади (органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування за допомогою багатоманітного нормативно закріпленого інструментарію методів та засобів). Також зазначається, що з переходом до ринкової економіки характер, зміст і межі економічної діяльності держави істотно змінюються, але при цьому необхідність адміністративно-правового забезпечення економіки не втрачається. Скоріш за все варто говорити про встановлення балансу в реалізації приватних інтересів суб'єктів підприємництва та інтересів суспільства в цілому – публічних, які забезпечує держава шляхом здійснення регулюючого впливу. Однак необхідними умовами такого регулювання є діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування чітко у

відповідності до своєї компетенції та неухильне дотримання підприємцями законних приписів цих органів.¹⁴⁶

У сучасних умовах Україна впевнено переймає європейський досвід адміністративно-правового забезпечення в економічній сфері і тим самим наближається до європейського типу регіонального управління. Попри це важливо проаналізувати як позитивні, так і негативні тенденції різних конфігурацій такої взаємодії, не втративши власні національні традиції.

Важливу роль в адміністративно-правовому забезпеченні співпраці в економічній сфері відіграють партнерські відносини між публічним і приватним секторами. В країнах-членах ЄС приватний сектор економіки становить основу соціально-економічного розвитку. Саме тому першочергове значення для ефективного здійснення адміністративно-правового контролю у цій сфері має правове регулювання. В Європейському союзі було створено чимало документів програмного характеру, які присвячені підтримці приватного сектору, а також було видано багаторічні програми розвитку підприємництва.

Зокрема у 2000 році було прийнято Європейську хартію малих підприємств. Хартія сповідує принципи важливості малих підприємств, як таких, що є основою європейської економіки. Якщо розвиток та підтримку малих підприємств буде висунуто на перший план у порядку денному, то нові перспективні ідеї та зусилля Європи щодо відкриття нової економіки матимуть позитивні результати.¹⁴⁷

Хартія передбачає реалізацію задекларованих принципів і зобов'язань за такими напрямками дій: освіта та тренінги з підприємництва; дешевше та більш швидке започаткування бізнесу; краще законодавство та регуляторна політика; поширення електронних зв'язків державних органів з сектором малого бізнесу; дійсно дієвий єдиний ринок, дружній до малого бізнесу; податкова система,

---

¹⁴⁶ Бердар М. М. Адміністративно-правові аспекти регулювання підприємницької діяльності. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2010. Випуск 4(8). С. 6. URL: <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2010/4/33.pdf>.

¹⁴⁷ Підгаєць С. Європейський досвід застосування моделей державно-приватного партнерства. *Журнал Європейської економіки.* 2011. Том 10. (№ 3). С. 295.

адаптована для заохочення високотехнологічних підприємств, розширення малого бізнесу і створення нових робочих місць; співпраця між малими підприємствами та вищими навчальними закладами та науково-дослідними установами; високий рівень підтримки малого бізнесу, зокрема, забезпечення доступу на всій території ЄС до наставників, у тому числі через веб-сайт.¹⁴⁸

Імплементация Європейської хартії малих підприємств передбачає в Україні максимальне наближення до технічних та регуляторних стандартів ЄС. Серед важливих кроків, що були зроблені Урядом в цьому напрямку: наявність затвердженої Стратегії розвитку системи технічного регулювання; наявність Плану з дерегуляції; наявність деталізованого Плану імплементации Угоди про Асоціацію з ЄС з прив'язкою до строків; зменшення значної кількості регуляторних процедур¹⁴⁹.

Щодо заходів, які потрібно зробити для втілення в Україні принципів Європейської хартії малих підприємств та успішного позиціонування вітчизняних товарів і послуг на ринку ЄС, потрібно виділити наступні:

- поступове усунення горизонтальних та секторальних обмежень; прискорення імплементации процедур з дерегуляції бізнесу; створення національних: інвестиційного фонду, фонду кредитних гарантій та фонду ризикових, венчурних капіталовкладень для малих та середніх підприємств на кшталт європейських фондів;

- спрощення системи адміністрування податків та зниження податкового навантаження, зокрема на фонд оплати праці; проведення тренінгів та надання консультативних послуг для вітчизняних бізнес-структур, в тому числі, в рамках регіональних консультаційних центрів малого та середнього бізнесу, що створюються за підтримки ЄС;

- створення в Україні міжнародного комерційного арбітражу для вирішення бізнес-спорів з залученням вітчизняних та європейських арбітрів; як

---

¹⁴⁸ Ромусік Я. В. Особливості розвитку малого та середнього бізнесу в Україні: SWOT-аналіз. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4319>.

¹⁴⁹ Савчук Є. Ю. Адміністративно-правове регулювання у сфері підприємництва в Україні на прикладі країн-членів ЄС. Вісник НТУУ «КПІ». *Політологія. Соціологія. Право*. 2015. Випуск 3/4 (27/28). С. 110.

найшвидше наближення законодавства України про конкуренцію та практику застосування до *acquis* ЄС;

- посилення інституційної підтримки малих та середніх підприємств через підвищення професійного рівня бізнес-об'єднань;
- стабілізація в банківській сфері з відновленням кредитування малого та середнього бізнесу за прийнятними відсотковими ставками, а також залучення допомоги ЄБРР для мікрокредитування малого бізнесу та ін.¹⁵⁰

Таким чином, якщо Україна зможе реалізувати необхідні процедурні кроки, матеріалізувати принципи Європейської хартії малих підприємств та сформувані відносну макроекономічну стабільність, то це сприятиме реалізації кращих світових практик ведення бізнесу та створить сприятливі умови для інвестування та розвитку приватного сектора економіки.

До того ж, зважаючи на економічні збитки від російської агресії, обов'язково до участі у відбудові країни необхідно долучити приватний бізнес. Стратегічні переваги, які отримає держава від такої системи державно-приватного партнерства (ДПП) – це швидка відбудова, ураженої внаслідок війни, інфраструктури міста, села тощо.

Крім того, досвід вказує, що приватні партнери зводять інфраструктурні проекти на порядок швидше, ніж держава з усією своєю бюрократичною тяганиною. Наприклад, якщо говорити про типову школу, бізнес може збудувати такий об'єкт за 1-1,5 роки. Держава зазвичай буде той самий об'єкт за 3-4 роки. Окрім швидкості будівництва, формат ДПП дозволить розтягнути у часі і витрати держави. Будівництво однієї школи коштує від 100 млн гривень. За даними Міносвіти, наразі з понад 1177 пошкоджених окупантами шкіл, повністю зруйновані 180. Лише на їх відбудову з нуля необхідно 18 млрд гривень або 12% всього довоєнного бюджету Міносвіти. Для реконструкції всіх інших зруйнованих об'єктів необхідно ще щонайменше 1 млрд доларів. Знайти такі кошти одночасно державі буде складно. Інша справа, коли ці кошти

---

¹⁵⁰ Стадниченко Т. Основні закономірності, принципи та завдання регіонального управління в сучасних умовах адміністративного реформування. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2015. Вип. 15. URL: [nbuv.gov.ua > j-pdf > DeVr_2015_15_10](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVr_2015_15_10).

шукає та залучає приватний бізнес, а держава поступово виплачує. Крім того, для відбудови об'єктів можна буде використовувати грантові кошти від міжнародних партнерів. Також всі ризики будівництва перекладаються на приватний сектор, так як держава контролює виключно питання якості.

Якщо вести мову про бізнес, то таке партнерство з державою сприятиме пришвидшенню дозвільних процесів і зменшенню окремих ризиків. Завдяки спільному фінансуванню, а також фінансовим гарантіям держава, фактично, надає можливість реалізувати проєкт на рівні беззбитковості, а також забезпечує легкий старт цього проєкту. Окрім цього, таке партнерство з державою може надати інвестору привабливі земельні ділянки, вдале та зручне розташування бізнесу.

Якщо проаналізувати приклад Франції, то ще у другій половині XIX ст. можна знайти свідчення розвитку формату відносин державно-приватного партнерства, яке активно використовувалось як у транспортній, так і в комунальній сферах. За цей час доволі велику кількість залізничних сполучень, трамвайних колій, водопроводів було побудовано із залученням економічних ресурсів приватного сектору. Залучення приватного капіталу відбувалось на основі концесійних угод, що укладались на довготермінову перспективу, після закінчення якої об'єкти ДПП переходили в державну власність. До сучасного періоду концесійна модель залишається однією з найактивніших форм державно-приватного партнерства у Франції. Про це свідчить те, що, наприклад, у 1995 р. дві великих компанії, які були учасниками ДПП, а саме *Lyonnaise des Eaux* і *Veolia Environment*, на підставі концесійних договорів контролювали приблизно 62 % систем водоподавання, 36 % каналізаційних систем, 75 % міського центрального опалення, 60 % переробки відходів, 36 % збирання відходів.¹⁵¹

На сьогодні у Франції можна виділити два найбільш потужних проєкти державно-приватного партнерства. Перший пов'язаний із будівництвом 125 км автодороги Руен-Аленсон (A 28), центральної частини траси Кале-Байонн, яка

---

¹⁵¹ Partnerships UK . URL: <http://http://www.partnershipsuk.org.uk/index.aspx>.

поєднує Іспанію із Західною Європою і Великобританією. У 2005 році було укладено договір на здійснення проекту, який буде реалізовуватись на умовах концесії (DBFO) терміном на 62 роки. Бюджет цього проекту становить 900 млн євро. Другий проект пов'язаний із будівництвом залізничної лінії Перпінан–Фігейрос, що з'єднує залізничну систему Іспанії та Франції. Будівництво завершено у 2009 році. Концесія (DBFO) – на 50 років. Бюджет проекту становить 1,1 млрд євро (10 % – приватний капітал, 50 % – уряди Іспанії та Франції, 40 % – позика).

Розглядаючи досвід ДПП у Федеративній Республіці Німеччина, слід зазначити, що в останні роки інститут державно-приватного партнерства розвивається доволі динамічно. Співпраця держави і бізнесу в Німеччині знаходить своє відображення в різних сферах діяльності, найчастіше моделі ДПП отримують своє втілення у транспортному господарстві (автобани, мости, тунелі, порти, аеродроми), комунальному господарстві (водопостачання та водовідведення, каналізаційні системи, освітлення вулиць) та в енергетичній галузі (вироблення електроенергії, тепла, видобування газу). Крім того, форми ДПП використовують і при спорудженні адміністративних будівель, відділів поліції, лікарень чи спеціалізованих медичних центрів. При цьому слід зазначити, що уряд Німеччини в реалізації проектів ДПП надає перевагу моделям, які закріплюють остаточне право власності за державою (концесійні угоди, лізинг, контракти на управління, BOT, DBFO/M). Це свідчить про те, що приватному партнеру надають тимчасові права для підтримання об'єктів у належному стані, протягом періоду, визначеного в договорі партнерства (10–30 років). Тобто приватний партнер переважно отримує право експлуатації та зобов'язується надавати якісні послуги кінцевим споживачам. Таким чином, особливості моделей ДПП в Німеччині зумовлені принципом федеративного механізму і пов'язаними з ним фінансовою незалежністю федерації, земель, складними суспільними системами фінансування і вигідними умовами податкового навантаження в даній сфері.

Аналіз сучасних досліджень дає змогу зробити висновки про те, що найважливішими перешкодами для реалізації ефективного механізму державного управління в економічній сфері є труднощі та невідповідності у сучасному законодавстві, недостатнє інформаційне та фінансове забезпечення, низький рівень фінансування інноваційних програм, впровадження інноваційних технологій.

Слід зазначити, що у зарубіжних країнах у процесі економічного розвитку суспільства задіяні ефективні адміністративні та правові механізми управління. Також, досвід провідних країн засвідчує, що в економічній сфері все більшу роль відіграє інноваційна діяльність держави, створення сприятливого інноваційного середовища, саме: реалізація великомасштабних цільових проектів (США, Велика Британія, Франція); раціоналізація структури економіки (Німеччина, Швеція, Швейцарія); розвиток відповідної інфраструктури (Японія, Південна Корея).

Як слушно зауважив науковець О. Баклан, нині у світі (і в Україні зокрема) при адміністративно-правовому регулюванні суспільних відносин у сфері публічного управління в економіці та підприємстві тощо поступово збільшується частка диспозитивних методів.

По-перше, в порівнянні з адміністративно-командною системою державного управління нині в Україні у значному секторі економіки спостерігається певна втрата контролю з боку органів публічного управління за виробництвом товарів та послуг, імпортом та експортом товарів і сировини, за якістю продукції та послуг, що випускаються та надаються.

По-друге, в Україні сьогодні ще не повністю сформувалися ринкові інститути (добросовісна конкуренція, ділова етика та ін.), які в західних країнах забезпечують необхідну якість продукції, її екологічну чистоту тощо. У нашій країні спостерігається стихійний, мало врегульований процес зміни профілю малих та середніх підприємств, що істотно міняє галузеву та територіальну інфраструктуру економіки і спричиняє певні негативні соціальні наслідки.

По-третє, коло суспільних відносин, що підлягають адміністративно-правовому регулюванню, розширюється за рахунок «партнерських» відносин між державою та іншими суб'єктами права. З іншого боку, у зв'язку з істотними змінами в змісті й характері регулюючого впливу органів публічного управління у сфері економіки звужується коло суспільних відносин, що підлягають адміністративно-правовому регулюванню.

По-четверте, зміни змісту адміністративно-правових відносин, які сьогодні пов'язані, передусім, із розширенням загальної адміністративної правосуб'єктності, неминуче впливають і на правове положення підприємств (особливо недержавних). У випадку стабілізації антимонопольного, митного, податкового законодавства вони мусять стати справді конкурентоспроможними. Очікуваним результатом цієї стабілізації законодавства повинно стати – конкурентоспроможність вітчизняної економіки загалом та вітчизняного підприємства зокрема.

По-п'яте, посилення ринкового регулювання підприємництва не слід сприймати як привід для усунення законодавця від упорядкування адміністративних відносин в економічній сфері. Слід підтримати точку зору, що правовий статус кожного різновиду підприємства має чітко й послідовно визначатися в законі як найбільш стабільному джерелі правового регулювання.

Враховуючи вищезазначене, доречним видається констатування ряду негативних чинників, що безпосередньо впливають на якість адміністративно-правового забезпечення в економічній сфері.

У цьому вбачається надзвичайно актуальною проблемою удосконалення централізованого і локального правового регулювання розвитку соціально-економічної сфери регіону. Врегулювання суспільних відносин, на локальному рівні, удосконалення засад локального правового регулювання, уточнення кола суб'єктів локального нормотворення – допоможе сформувати системній підхід щодо співпраці саме на регіональному рівні й встановлення тісного централізованого і локального зв'язку.

У межах регіону формується місцевий колектив (територіальна громада) з притаманними йому власними інтересами. При цьому держава через централізоване правове регулювання прагне задовольнити насамперед загальнодержавні інтереси, які часто співпадають із інтересами територіальної громади. Саме тому при вирішенні питання про те, який вид правового регулювання буде ефективнішим за тих чи інших умов, до уваги треба брати критерій значущості тих питань, які потребують врегулювання. Тим більше, варто наголосити, що Україна є невід'ємною та органічною частиною Європи. Одним із важливих пріоритетів реалізації державної політики України є моніторинг та втілення кращих світових практик у галузі державного управління та місцевого самоврядування, активна участь у роботі провідних міжнародних та політичних організацій. Для України, з огляду на її територію і розмаїтість соціально-економічних, культурно-конфесійних і політичних умов суспільного розвитку, системні реформи неможливі без урахування територіальних чинників. Процес прийняття законодавчих актів і нормативних документів, перерозподіл по території країни бюджетних витрат центральними органами влади в Українській державі, як і усіх європейських країнах, багато в чому, прямо або опосередковано, визначає стратегію регіонального розвитку. Такий системний вплив не завжди є позитивним і у ряді випадків призводить до загострення існуючих регіональних проблем і виникнення нових. Прийняті рішення, як правило, спрямовані на досягнення макроекономічних, фінансових, суто галузевих і інших цілей, а регіональні наслідки виступають як «побічний» ефект і практично не оцінюються і не аналізуються.

На сьогодні базові відмінності регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку настільки значні, що не можна сподіватися на їхнє подолання тільки за допомогою механізмів саморегулювання. Необхідна сильна державна політика, спрямована на соціально-економічне зближення регіонів. Цей висновок підтверджується практикою ЄС, в межах якого, незважаючи на набагато менші регіональні контрасти, підтягування відстаючих регіонів

розглядається як пріоритетне завдання регіональної політики більшості країн і наднаціональної регіональної політики ЄС.

Отже, слід зауважити, що необхідними умовами адміністративно-правового забезпечення співпраці в економічній сфері є:

- узгоджена, збалансована діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, чітко у відповідності до визначеної компетенції, з неухильним дотриманням законів;
- розвиток системи державно-приватного партнерства;
- усунення невідповідностей у сучасному національному законодавстві; активне фінансування інноваційних програм;
- запровадження кращого європейського досвіду.

РОЗДІЛ 5. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Шевчук О. Р., к.ю.н., доцентка, доцентка
кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права ЗУНУ

Карий В. В., аспірант кафедри
конституційного, адміністративного та
фінансового права ЗУНУ

Ногас Н. І., аспірант кафедри
конституційного, адміністративного та
фінансового права ЗУНУ

Фінансова система України – сукупність взаємозалежних і взаємодіючих частин, ланок, елементів, які безпосередньо пов'язані із фінансовою діяльністю, що надають фінансові інститути та інструменти і створюють необхідні умови для розвитку фінансових процесів. Фінансова система включає органи управління фінансами, фінансово-кредитні установи, фінансові ресурси, закони, правила, норми, що регулюють фінансову діяльність.

Фінансову систему можна уявити як організм людини, а її підрозділи – це кровоносні судини, причому сама фінансова система буде серцем даного організму. В умовах ринкової економіки головною метою фінансової системи є забезпечення за допомогою своїх специфічних методів та інструментів макроекономічної стабільності, або іншими словами, створення таких фінансових умов, за яких відтворення національного продукту здійснюватиметься за умови повної зайнятості населення та низького рівня інфляції¹⁵².

---

¹⁵² Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення. *Економічний аналіз*. 2013. Випуск 12. Ч. 3. с. 267 URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/11687/1/D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%202013_1.pdf.4.

Сучасний етап модернізації економічної системи, пов'язаний із переходом від планової економіки до ринкової, вимагає розширення та поглиблення поглядів на сутність фінансової системи та інститути, що впливають на її функціонування.

У сучасній науковій літературі часто зустрічається визначення фінансової системи з інституційної точки зору, що містить архаїчні риси її елементного складу і використовуються з часів командно-адміністративної економіки. Це спонукало авторів до дослідження трактувань категорії «фінансова система» вітчизняних та зарубіжних вчених, які розкривають суть заявленої дефініції у перехідних та ринкових економічних системах.

Поняття фінансової системи можна вивчати із вітчизняної наукової літератури, аналіз якої показав, що науковці по-різному інтерпретують зазначений термін. Так, за словами Гетманця О. П., фінансова система визначається як «підсистема економічної системи – сукупність інститутів, організаційних відносин, об'єктом яких виступають гроші, які забезпечують та опосередковують весь господарський оборот у країні, якщо мають на увазі національну фінансову систему, та у світі, якщо мають на увазі світову фінансову систему»¹⁵³. Автор вірно вказує як основу фінансової системи гроші, проте забезпечення господарського обороту здійснюється також за допомогою грошового капіталу, що рухається у формі кредиту або інших фінансових інструментів, наприклад, цінних паперів та іноземної валюти.

Гетманець О. П. відносить фінансову систему до класу кібернетичних систем, тобто систем з управлінням, яка представлена багатоступеневою ієрархічною структурою, причому окремі ланки (рівні ієрархії) є складними, динамічними системами з керуванням, і мають власну самостійність, можливості до саморегулювання. А також вказує на важливу властивість фінансової системи – динамічність, визначаючи її як взаємопов'язану, таку, що

---

¹⁵³ Гетманець О. П. Фінансова безпека, як об'єкт правового регулювання. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 3. С. 223 URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8567/38.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

постійно розвивається з часом систему, що змінює склад елементів, які входять до неї.

Пилипишин П. виділяє у фінансовій системі дві підсистеми:

- державну фінансову систему, до якої включає державні фінанси, банківську систему та державні цінні папери;
- недержавну фінансову систему, що складається з фінансів підприємств різних форм власності та фінансів домогосподарств¹⁵⁴.

Слід зазначити, що науковець відносить банківську систему загалом у державну фінансову систему, спираючись те що, що з центральним банком закріплено монопольне право емісії грошей. Проте кредитні організації, які мають на увазі банківські та небанківські установи, за своєю економічною суттю є комерційними та належать приватним власникам, що ставить під сумнів склад фінансової системи, який пропонує Мелих О.

У наукових працях Мейш А. В., Лисак О. М. фінансова система представлена як сукупність законів, правил, норм, що регулюють фінансову діяльність та фінансові відносини держави (грошова система, система фінансових установ).¹⁵⁵

У зазначеному визначенні автори основою фінансової системи виділяють нормативно-правову базу, з якої регулюються фінансові відносини країни. Однак на противагу їм М. Г. Волощук, Т. О. Карабін, М. В. Менджул у підручнику «Фінансове право» зазначають: сукупність взаємозалежних і взаємодіючих частин, ланок, елементів, що безпосередньо пов'язані з фінансовою діяльністю та сприяють її здійсненню, що надають фінансові інститути та інструменти, що створюють необхідні умови для протікання фінансових процесів. Фінансова система включає органи управління фінансами, фінансово-кредитні установи, фінансові ресурси, закони, правила, норми, що регулюють фінансову діяльність.¹⁵⁶

---

¹⁵⁴ Пилипишин П., Ганущин С., Бек У., Михаліцька Н., Верескля М. Правове регулювання фінансово-економічної безпеки України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. 1(42), С.511. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.1.42.2022.3747>.

¹⁵⁵ Мейш А. В., Лисак О. М. Перспективи розвитку фінансової системи України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 1. С. 74.

Визначаючи категорію «фінансова система» таким чином, у своєму дослідженні автори підручника застосували інституційний підхід, оскільки центральне місце відведено взаємодії інститутів, що функціонують на основі правил під контролем відповідних органів управління. Однак представлене визначення, яке містить весь спектр термінів, що використовуються в описі сутності фінансової системи, характеризується порушенням основ логіки і робить його складним для сприйняття.

У науковій праці «Фінансова безпека України» автори Романів В. В. Дорошенко Н. О. визначають фінансову систему як сукупність різних сфер фінансових відносин у рамках країни та сукупність фінансових установ країни. Спроба побудувати лаконічне визначення досліджуваної категорії призвела до втрати змістовного заповнення. Таким чином, аналіз термінологічної основи дозволив зробити висновок про відсутність чіткого уявлення про сутність та структуру фінансової системи у наукових працях через відмінності у поглядах авторів.¹⁵⁷

Для проведення подальшого дослідження звернемося до навчальних джерел, оскільки останніми роками в університетській практиці багатьох країн світу має місце певне стирання кордонів між науковою та навчальною літературою. Переважна більшість науковців дотримується структурно-функціонального підходу, який дозволяє розкрити сутність та структуру фінансової системи. Трактуючи поняття фінансової системи, О. Алуко та М. Ібрагім, як прибічники структурно-функціонального підходу, визначають її як сукупність великих елементів, кожен із яких виконує певні функції, є важливими підтримки цілісності системи¹⁵⁸.

Тому головним завданням дослідження, на думку представників зазначеного підходу, є виявлення елементів фінансової системи, їх функцій, а

---

¹⁵⁶ Фінансове право: навчальний посібник / М. Г. Волощук, Т. О. Карабін, М. В. Менджул. Вид. 3-тє, доповнене та перероблене. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. С. 56

¹⁵⁷ Романів В. В. Дорошенко Н. О. Фінансова безпека України. Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 4 (90). С. 235 URL: <file:///C:/Users/HP/Downloads/193108-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-430261-1-10-20200127.pdf>.

¹⁵⁸ Aluko O. A., Ibrahim M. On the macroeconomic determinants of financial institutions development in sub-Saharan Africa. *International Review of Economics*. 2020. 67(1), 69-85.

також її призначення у процесі здійснення діяльності суб'єктів господарювання, а саме у формуванні та використанні фондів грошових коштів. Так в навчальному посібнику «Financial development and economic growth in Ghana: Does the measure of financial development matter?» авторів Дж. Аду, Дж. Марбах фінансова система визначена як сукупність різних сфер (ланок) фінансових відносин, кожна з яких характеризується особливостями, різною роллю у суспільному відтворенні. Розширення ланок фінансової системи, серед яких державний бюджет, позабюджетні фонди, державний кредит, фонди страхування, фондівий ринок, фінанси підприємств різних форм власності, дозволяє говорити про відсутність важливої фінансової ланки системи – фінансів домогосподарств або, іншими словами, фінансів населення¹⁵⁹.

Схожі визначення можна зустріти у монографіях Семчик О. О.¹⁶⁰ та Фрич Р. І.¹⁶¹. Такої думки дотримуються й інші автори навчальних посібників, серед них Обозної А. О. та Клімова М. В., що включали до складу фінансової системи лише фінанси держави та підприємств¹⁶².

Аналогічне за змістом трактування представлено у навчальному посібнику О. М. Бандурки та О. П. Гетманець та ін., де фінансова система розглядається як сукупність конкретних фінансових органів та інститутів, покликаних на практиці здійснювати реалізацію державної фінансової політики. У структуру фінансової системи включено всю сукупність фінансових інститутів держави, починаючи з вищого керівництва країни до фінансових відділів підприємств¹⁶³. Відмінність полягає лише в аспекті реалізації державної фінансової політики.

Отже, можна дійти невтішного висновку у тому, що автори пов'язують фінансову систему виключно з виконанням державних функцій, не враховуючи інтереси інших економічних суб'єктів. Також у навчальному посібнику автори

¹⁵⁹ Adu G., G. Marbuah, and J. T. Mensah. Financial development and economic growth in Ghana: Does the measure of financial development matter? *Review of Development Finance*. 2013. 3(4):192–203. <https://doi.org/10.1016/j.rdf.2013.11.001>.

¹⁶⁰ Семчик О. О. Держава і фінанси: правовий зв'язок: моногр. Київ: Вид-во «Юридична думка». 2010. С. 67.

¹⁶¹ Фрич Р. І. Правосуб'єктність бюджетних установ як суб'єктів фінансового права. *Право та державне управління*. 2013. № 2. С. 41.

¹⁶² Обозна А. О., Клімова М. В. Проблеми і перспективи економічного розвитку України в умовах євроінтеграції. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3(8). С. 32.

¹⁶³ Фінансове право: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки та О. П. Гетманець; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарова, Т. В. Колесник та інші. Х.: Екограф, 2015 500 с.

відмежовують поняття «фінансова система» від «системи фінансів», під якою вони розуміють «сукупність різних фінансових відносин, об'єднаних загальними принципами в рамках категорії «фінанси», але мають свої специфічні особливості при формуванні та використанні грошових фондів та які відіграють свою специфічну роль в економіці, що включає три ланки: загальнодержавні фінанси, місцеві та фінанси державних підприємств та організацій.

Введення категорії «система фінансів» поряд із фінансовою системою не дозволяє розкрити суть досліджуваних дефініцій, а лише ускладнює їхнє сприйняття. У пізніших виданнях, наприклад, у підручнику для студентів вузів, які навчаються за економічними спеціальностями, за редакцією академіка Г. Б. Поляка, термін «фінансова система» трактується як сукупність фінансових відносин, які у вигляді взаємозалежних і взаємодіючих категорій, ланок, сфер, що розподіляють і використовують фонди коштів суб'єктів господарювання, домогосподарств, держави і навіть спеціальних фінансових інститутів.

Аналіз навчальної літератури дозволяє зробити висновок про те, що аж до теперішнього часу визначення фінансової системи не відображає актуальної сутності явища, що розглядається. Таким чином, визначення фінансової системи без зміни колишньої структури переходило з підручника до підручника. Як результат – процес розуміння суті фінансової системи ставав скрутним, а часом і неможливим.

У працях Музики-Стефанчук О. А., Губерської Н. Л. вказується, що по суті фінансова система є сукупністю сфер і ланок фінансових відносин, а також грошових фондів та органів управління фінансами, які пов'язані з ними¹⁶⁴. Розкриваючи суть фінансової системи, у роботі Дем'янишина В. та Лободіної З. дотримуються загальноприйнятих у навчальній літературі трактувань, а також некоректно застосовують логіку при формулюванні сутності фінансової

---

¹⁶⁴ Музика-Стефанчук О. А. та ін. Правові проблеми місцевих фінансів України: теоретико-прикладне дослідження: монографія. Кам'янець-Подільський: Друк. Рута, 2016. С. 65.

системи, оскільки органи управління входять до сфер, а грошові фонди до ланок фінансових відносин¹⁶⁵.

Незважаючи на використання застарілого трактування, йдеться про те, що фінансова система – це стрижень розвитку ринкової економіки та успішного її функціонування, а також головна передумова зростання та стабільності економіки загалом. У ході дослідження періодичної літератури було виявлено смислове запозичення трактування з навчальної літератури, яке набуло широкого поширення. Наприклад, у статті Шершун К. П. наводиться визначення, згідно з яким «фінансова система – це система, що включає сукупність взаємопов’язаних сфер і ланок фінансових відносин»¹⁶⁶.

У роботі Ящищак О. Р. сучасна фінансова система визначена як сукупність щодо самостійних та взаємопов’язаних сфер та ланок фінансових відносин, що структурує фінанси країни і виконує функції акумулювання, розподілу та фінансового посередництва. Розглянуте трактування відображає структурно-функціональний та інституційний підходи, проте на відміну від традиційного погляду на сутність фінансової системи науковець розширює функціональний склад функцією фінансового посередництва. У цій статті авторка одночасно зачіпає таку категорію, як «фінансовий ринок», розуміючи під ним сукупність валютного, кредитного ринків і ринку цінних паперів¹⁶⁷.

Таким чином, слід говорити про те, що з переходом до ринкової економіки з’являються нові структурні елементи фінансової системи – фінансові посередники, серед яких біржі та професійні учасники (брокери, дилери, компанії, що управляють, депозитарії, реєстратори тощо). У роботі А. Ахмед вводиться таке визначення: сукупність взаємопов’язаних структурних елементів, які безпосередньо беруть участь у фінансовій діяльності, так і сприяють її здійсненню. Вона складається з фінансових інституцій,

---

¹⁶⁵ Дем’янишин В., Лободіна З. Розвиток фінансового механізму в умовах реформування фінансової системи України. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2020. Вип. 43.С. 60.

¹⁶⁶ Шершун К. П. Конституційно-правове регулювання економічних відносин: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.02. Ужгород, 2016. С. 22.

¹⁶⁷ Ящищак О. Р. Методологічні основи систематизації законодавства України про фінансові послуги. *Адвокат*. №10(121). 2010. С. 36-40.

інструментів, фінансових ринків, а також елементів інфраструктури фінансової системи. Вчений привносить до елементного складу сучасної фінансової системи, крім категорії «фінансовий ринок», що розглядається як фінансові інструменти та елементи інфраструктури¹⁶⁸.

Когут Ю. М. сучасну фінансову систему трактує як складну сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих інститутів, фінансових інструментів, механізмів та процедур, орієнтованих на фінансової діяльності економічних суб'єктів та інших суб'єктів (зокрема, публічно-правових та ін), що створюють умови для забезпечення відтворювальних процесів¹⁶⁹.

Крім цього, ряд науковців зазначають ключові сегменти фінансової системи, доповнюючи їх інституційно-функціональним структуруванням:

- фінансові інститути;
- фінансові інструменти;
- нормативно-правові інструменти;
- процедурні фінансові інструменти.

Згідно з правилами логіки наведене формулювання є незрозумілим, оскільки визначальне поняття вказує на терміни, наприклад, «взаємопов'язані та взаємодіючі інститути», які досі не мають чітко сформульованого трактування серед учених¹⁷⁰.

На думку О. Шевчук, відповідь питанням, що таке інститут (чи що вважати інститутом), є відкритим. Вона називає різні варіанти визначень поняття «інститут», вже сформованих вченими, які спеціалізуються у різних галузях науки.

Таким чином, аналіз періодичної літератури показав, більшість авторів беруть за основу визначення фінансової системи, представлені в довідковій і

---

¹⁶⁸ Walid M. A. Ahmed. What determines bitcoin liquidity? A penalized regression approach. *Applied Economics Letters*. 2022. P. 1-12.

¹⁶⁹ Когут Ю. М. Сучасні проблеми та шляхи вдосконалення фінансової системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 28. С. 153-158.

¹⁷⁰ Шевчук О. Р. Фінансово - правові засади діяльності Національного банку України у сфері стабілізації грошово - кредитного та валютного ринків України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 30. Т 2. 2015. С. 89.

навчальній літературі, видозмінюють їх шляхом додавання нових слів, не змінюючи основної суті¹⁷¹.

Однак є і приклади нових, більш повних, ємних і коректних трактувань, які поки що не отримали закріплення у наукових виданнях. У пошуках істини звернемося до дисертаційних досліджень.

Так, у своєму дисертаційному дослідженні Ящищак О. Р. дає таке визначення фінансової системи: сукупність фінансових інститутів (організацій, їх структурних підрозділів), які взаємодіють з метою забезпечення найкращих умов формування та використання фондів коштів. У визначенні враховуються лише фінансові установи, при цьому до складу фінансів не включено суб'єктів господарювання та населення.¹⁷²

Подібне визначення можна зустріти у дослідженнях Шевчук О. Р., в якому фінансова система представлена як складна сукупність фінансових відносин (що виникають у процесі формування, розподілу та використання фондів грошових коштів), що функціонує в єдиному інформаційному просторі та розвивається в єдиному технологічному укладі з іншими соціально-економічними інститутами. У визначенні авторка дає нечітку характеристику фінансовій системі, використовуючи терміни «інформаційний простір» та «технологічний устрій», що ускладнює розуміння суті терміну¹⁷³.

Не прояснює ситуації дисертаційне дослідження Ментух Н. Ф., де фінансову систему визначено як сукупність специфічних економічних відносин, коштів цих відносин і людей, зайнятих у цій сфері економічних відносин. Дане визначення не відображає специфічних характеристик фінансової системи, не дозволяє виділити її серед виробничої та споживчої підсистем економічної системи¹⁷⁴. Огляд наукової літератури показав

---

¹⁷¹ Oleksandr O. Bryhinets, Ivo Svoboda, Oksana R. Shevchuk, Yevgen V. Kotukh, Valentyna Yu. Radich. Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration. Revista San Gregorio. Special editin. 2020. Núm. 42 .

¹⁷² Ящищак О. Р. Правове регулювання створення та діяльності саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг. Юридичний вісник. 2011. № 2(19). С. 89.

¹⁷³ Шевчук О. Р. Ринок фінансових послуг як об'єкт наукового дослідження фінансово – правової науки. *Адвокат*. № 10 (121). 2012. С. 32.

недостатнє опрацювання досліджуваної проблематики, незважаючи на її актуальність.

Формулювання і закріплення визначення аналізованої дефініції у законодавстві України дозволить внести ясність і чіткість регулювання фінансово-економічних відносин. Таким чином, огляд вітчизняної довідкової, навчальної, періодичної та наукової літератури дозволяє зробити висновок про те, що зберігається тенденція використання інституційного та структурно-функціонального підходів до трактування фінансової системи, що містить характеристики, властиві плановій економіці з додаванням окремих елементів ринку. Поруч із цим слід зазначити, що найяскравіші досягнення у цій галузі представлені у періодичній літературі.

До складу фінансової системи науковці включають ринки фінансових інструментів таких учасників фінансових відносин, як населення та організації, що користуються послугами фінансових посередників, а також регулюючі та контролюючі органи. Ці висновки можна зустріти у роботі американського економіста, представника нового кейнсіанства, професора Р. Левіне, який трактує фінансову систему як групу інститутів економіки, що сприяють зіставленню заощаджень одних людей з інвестиціями інших¹⁷⁵.

Фінансова система складається з різних фінансових інститутів, які допомагають координувати вкладників та позичальників. Причому фінансові інститути вчений групує у дві категорії: фінансові ринки та фінансові посередники. Проте слід виділити важливі характеристики фінансової системи, що функціонують в ринкових умовах. Американський соціолог Ч. Вонг пише: «Для важливих функцій фінансової системи є можливість обміну та розбудови економічних ресурсів»¹⁷⁶.

---

¹⁷⁴ Shevchuk O. R. Mentukh N. F. Protection of the rights of consumers of financial services: the experience of Ukraine and the European Union. Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: legal sciences. 2016. Issue 1. Volume 2. P.58-62.

¹⁷⁵ Levine R. Finance, Growth, and Inequality, *IMF Working Papers*, 2021(164), A001. Retrieved Nov 23, 2022, from. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2021/164/article-A001-en.xml>.

¹⁷⁶ Wang, Chunyang, 2013, Bailouts and bank runs: Theory and evidence from TARP, *European Economic Review* 64, 160.

З його точки зору, як основна функція фінансової системи виступає діяльність з розподілу та розміщення економічних ресурсів як у просторі, так і у часі в умовах невизначеності. Водночас, за його словами, фінансова система включає базову платіжну систему, завдяки якій практично всі операції стають прозорими. Цифровізація та прозорість фінансових відносин відображають сучасні тенденції розвитку ринкової економіки, що дозволяє виділити принципову новизну у визначенні А. Суфі, зокрема йдеться про базову платіжну систему, що є основою фінансової системи. Таким чином, на підставі дослідження зарубіжної літератури можна зробити висновок про те, що через відмінності у поглядах авторів, чітке визначення фінансової системи на сучасному етапі відсутнє¹⁷⁷.

Якщо спиратися на принципи системного підходу та загальної теорії систем, слід говорити про те, що фінансова система, будучи частиною економічної системи, поряд з виробничою системою та системою споживання, є сукупністю грошової, валютної, бюджетної, кредитної систем, нерозривно пов'язаних між собою. Для того щоб сформулювати визначення «фінансової системи», можна застосувати методологічний базис концепції структурно-функціонального аналізу та системного підходу. Згідно з структурно-функціональним підходом систему необхідно представити як сукупність елементів, способів зв'язків між ними та функцій, що виконуються системою. Слід зазначити, що з розвитком та ускладнення економіки фінансова система грає дедалі важливішу роль у забезпеченні її суб'єктів ефективними способами переміщення фінансових ресурсів. У процесі функціонування кошти стають різноманітнішими, змінюються форми і характер їх руху.

Виникають фінансові ринки, фінансове посередництво, фінансові посередники, фінансові інститути, розвиток яких призводить до появи великої кількості фінансових інструментів. До інструментів кредитного ринку зазвичай відносять гроші та розрахункові документи, наприклад банківські картки;

---

¹⁷⁷ Mian, Atif, and Amir Sufi, 2016, Who bears the cost of recessions? The role of house prices and household debt. Chapter 5 of Handbook of Macroeconomics (Elsevier). Vol 2A. P. 256.

інструментами ринку є різноманітні цінних паперів; інструменти валютного ринку – іноземна валюта; на страховому ринку – страхові послуги; ринок дорогоцінних металів – золото (срібло, платина), що купується для формування резервів.

Як суб'єкти фінансової системи необхідно виділити економічних агентів, а саме державу, підприємства та домогосподарства, які в процесі здійснення господарської діяльності є користувачами фінансової системи та спеціальних фінансових інститутів – фінансових посередників, які надають послуги з розподілу та розміщення економічних ресурсів, іншими словами, які забезпечують потреби економічних агентів у процесі їх функціонування. Об'єктами фінансової системи є кошти та інші фінансові інструменти. Щоб охарактеризувати способи зв'язків між елементами фінансової системи, необхідно зрозуміти механізм її функціонування. Так, механізм може розглядатися як сукупність елементів, що впливають на розвиток об'єкта, і як взаємозв'язок та взаємодія елементів, що забезпечують розвиток об'єкта.

Механізм як інструмент впливу означає процес управління будь-яким об'єктом. Об'єктом виступають як фінансові інститути, зокрема комерційні банки, якими здійснюються майже всі операції між економічними агентами, і самі економічні агенти. Вплив мають контролюючі органи – центральний банк, у частині регулювання діяльності фінансових інститутів; Міністерство фінансів, міністерство економічного розвитку та ін. відомства у частині регулювання діяльності економічних агентів. Особлива роль відводиться механізмам управління, основу яких складають контролюючі органи в частині розробки норм і правил для всіх учасників.

Другий підхід до опису механізму як інструмент взаємодії передбачає наявність тісних зв'язків між економічними агентами та фінансовими посередниками. Взаємодія між учасниками фінансової системи полягає в узгодженні та реалізації інтересів суб'єктів при регулюванні їх з боку контролюючих органів. Зважаючи на викладене, і те, що економічна система в науковій літературі визначається як структурно-організований простір, що за

допомогою розподілу та використання ресурсів знаходиться в безперервному еволюційному розвитку, сформулюємо авторське визначення категорії «фінансова система».

Фінансова система – це форма організації взаємодії економічних агентів за допомогою грошей та фінансових інструментів, яка перебуває у безперервному еволюційному розвитку. Подане визначення є універсальним, оскільки форма організації взаємодії економічних агентів може бути заснована на різних механізмах, таких як ринковий або жорсткої централізації в плановій економіці. Наприклад, форма організації взаємодії економічних агентів у вигляді товару, де такий обмінюється, при цьому товар є бартерною системою. Грошова система, у свою чергу, є формою організації взаємодії економічних агентів за допомогою грошей, де товар або послуга обмінюються на гроші. Валютна система є формою організації взаємодії економічних агентів за допомогою використання національної та іноземної валюти. Еволюція об'єкта фінансових відносин – товар, гроші, валюта, кредит, цінні папери, фінансові інструменти тощо формує нову форму організації взаємодії економічних агентів – фінансову систему¹⁷⁸.

Незважаючи на відсутність єдиної думки про структуру, склад та зміст фінансової системи України, у нашому розуміння, фінансова система складається з двох укрупнених підсистем:

- централізовані фінанси (державні та муніципальні);
- децентралізовані фінанси.

Необхідність виділення окремих ланок фінансової системи викликана різницею у участі численних суб'єктів економічних відносин (держава, суб'єкти господарювання, населення) в освіті, розподілі та перерозподілі ВВП і національного доходу, формуванні та використанні фондів грошових коштів. Кожна ланка відіграє свою роль і виконує свої завдання, має свою

---

¹⁷⁸ Торовець Л. Ю., Радиш Я. Ф. Правове регулювання фінансової діяльності органів публічної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. С. 105.

організаційну структуру, а разом вони утворюють єдину фінансову систему країни.

Кожній ланці фінансової системи притаманні свої специфічні форми та методи освіти, а також використання грошових доходів та фондів. І так, щоб у нас склалася загальна картина фінансової системи, найважливіші ланки розглянемо докладніше. Взаємодія підсистем і ланок фінансової системи здійснюється за посередництвом установ банківської системи, першим (верхнім) рівнем якої є Національний банк України, а другим (нижнім) рівнем – комерційні банки та кредитні установи. Центральні банки створені та функціонують у багатьох країнах. Вони відрізняються за назвами, порядком утворення, обсягом повноважень. Проте, незважаючи на певні об'єктивні відмінності, центральним банкам притаманні також і спільні риси. Центральний банк характеризується подвійною правовою природою:

- з одного боку, він є органом державної влади, уповноваженим здійснювати державне управління у сфері банківської діяльності;
- з іншого – банківською установою, яка здійснює банківські операції, виступає кредитором останньої інстанції для інших банків.

Правовий статус Національного банку України визначений у першу чергу Конституцією України та Законом України «Про Національний банк України».

Згідно зі ст. 99 Конституції України Національний банк України є центральним банком України, основною функцією якого є забезпечення стабільності національної грошової одиниці України – гривні.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національний банк України» Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, цим Законом та іншими законами України. У цьому визначенні закріплена подвійна правова природа Національного банку України:

- з одного боку, він є центральним банком, тобто банківською установою, яка має право здійснювати певні банківські операції в порядку, визначеному банківським законодавством;
- з іншого боку – особливим органом державного управління.

Національний банк України є органом зі спеціальним статусом. Це означає, що він не належить до жодної гілки влади. Така особливість правового статусу НБУ зумовлена в першу чергу його основною функцією – забезпеченням стабільності гривні. Для виконання цієї функції Національний банк повинен бути наділений певною самостійністю та незалежністю від інших органів державної влади.

Державний бюджет – головна ланка усієї фінансової системи. Державний бюджет – це баланс доходів і видатків держави за певний період часу (зазвичай рік), що є основним фінансовим планом країни, який після його прийняття законодавчим органом влади (парламентом, державною думою, конгресом тощо), набуває чинності закону і обов’язковий для виконання.

Незважаючи на важливу єдність, форми організації та зовнішні прояви фінансових відносин, вони є різними. У цьому сенсі можна говорити про систему фінансів. Система фінансів – це сукупність різних фінансових відносин, об’єднаних загальними принципами в рамках категорії «фінанси», але мають свої специфічні особливості при формуванні та використанні грошових фондів і відіграють свою специфічну роль в економіці.

Як один із напрямів діяльності регулюючих органів щодо вирішення вузлових проблем економіки в сучасних умовах є формування моделі фінансового сектора, адекватної потребам модернізації національної економіки, що розглядається як системна модернізація.

У зв’язку з цим представляється актуальною розробка концептуального і практичного підходів до формування державних стратегічних напрямів модернізації фінансового сектора, а його структурі – монетарних процесів, відповідних їм програм розвитку, сучасної концепції впливу грошової системи на відтворювальні процеси з урахуванням поставленої макроекономічної мети

системної модернізації. Виявлення нової якості взаємодії національної грошової системи з кредитною, фінансовою, платіжною системами з метою пошуку оптимальних інструментів та методів монетарного регулювання економіки в умовах її модернізації є актуальним питанням.

Формування концепції розвитку національної грошової системи, як і будь-якої іншої концепції, яка не тільки розкриває предмет дослідження, фактори та тенденції в його розвитку, а й передбачає надалі прийняття на адекватній нормативній правовій основі державно-управлінських рішень, базується на відповідній методології дослідження. Вивчення та аналіз системи з точки зору можливості регулювання її функціонування, забезпечення стійкості, впливу на ефективність функціонування її окремих елементів передбачає застосування системного відтворювального підходу до дослідження.

У межах даного методологічного підходу до аналізу системи виділяються її організаційні, функціональні, історичні ознаки. Вони дозволяють розкрити цілісність системи, визначити її ієрархію. Так, економічна система виступає фундаментальною основою суспільної системи, але є цілісною освітою щодо власних частин, формуючи для них відповідне зовнішнє середовище. Ці частини як особливі елементи економічної системи утворюють підсистеми другого рівня – грошову, кредитну, фінансову, платіжну, валютну системи. Місце фінансової системи з погляду організаційного будови суспільно-економічної системи слід визнати основним, оскільки вона формує середовище функціонування кредитної, фінансової, платіжної систем. У зв'язку з тим, що грошова система є фундаментальною основою економічної системи, доцільно застосовувати саме розширювальне трактування даного поняття, не зводячи його лише до форми організації грошового обігу.

Для адекватного відображення у нормативних правових актах (формалізації) самого поняття «грошова система» та її елементів необхідне сучасне осмислення структури, тенденцій розвитку національної грошової системи та особливостей функціонування її елементів, передусім базових, до яких належать: гроші, грошова одиниця та її найменування, грошові знаки та їх

вид, порядок їх кількісного виміру, забезпечення та емісії. Зміни у грошовій системі пов'язані, передусім, зі зміною її базових елементів, решта елементів мають властивість історичності як наслідок зміни базових елементів.

До інших елементів фінансової системи, функціонування яких забезпечує її цілісність, слід зарахувати:

- принципи функціонування фінансової систем;
- прогнозування і планування фінансового обороту та його організація;
- механізм грошово-кредитного регулювання;
- порядок встановлення і регулювання валютного курсу;
- інститути та інфраструктура фінансової систем.

Елементи грошової системи взаємодіють між собою, перебуваючи у певній єдності, але мають при цьому автономність, самостійність функціонування.

Автономність елементів, передусім, базових, означає, що й функціонування може призводити до цілком передбачуваних результатів у розвитку всієї системи. Так, наприклад, спотворення у підрахунку грошової маси відповідно до її структури можуть призводити до спотворень у прогнозуванні та плануванні грошового обороту, і як наслідок – до застосування неефективних з погляду грошової та всієї економічної системи методів грошово-кредитного регулювання.

Дослідження організаційних, функціональних та інституційних особливостей розвитку грошової системи в рамках системного відтворювального підходу дозволило сформулювати наступні її особливості.

Грошова система:

- є частиною суспільно-економічної системи;
- є фундаментальним елементом економічної системи;
- є складною інтегративною системою, що саморозвивається, в рамках якої на формальній і неформальній основі організуються, регулюються різні форми грошових відносин, що виступають у практичній сфері як товарно-грошові, грошово-кредитні, фінансові та розрахунково-платіжні відносини;

- цілісність грошової системи досягається на основі взаємодії її елементів. Нерозвиненість чи відсутність тих чи інших елементів грошової системи призводить до її деформації, що викликає спотворення макроекономічних процесів. При цьому взаємодія елементів така, що «втрата» одного з елементів не викликає руйнування всієї системи.

Елементи грошової системи, володіючи певною автономністю, розвиваються, а сама система при цьому доповнюється новими компонентами і вдосконалюється. В середині грошової системи постійно виникають нові взаємозв'язки. Досягнення цілісності системи має спиратися на певні принципи організації, частина з яких формально регламентується, забезпечуючи можливість реалізації функцій цієї систем. До формально-регламентованих принципів належать: встановлення в законодавчому порядку найменування грошової одиниці (принцип номіналу), принцип монополії та унікальності, безумовної обов'язковості, правового регулювання.

Інші принципи (централізованого управління грошовою системою, незалежності (або залежності – при різних моделях економічних систем) центрального банку від держави, прогнозування та планування грошового обороту, кредитного характеру грошової емісії, нагляду та контролю за грошовим оборотом) забезпечують стабільність грошової системи, досягнення мети її функціонування, не допускаючи порушень та диспропорцій у монетарній сфері як частини економічної системи.

Система фінансів включає три ланки:

- загальнодержавні фінанси;
- місцеві фінанси;
- фінанси державних підприємств та організацій.

Найважливішою ланкою системи фінансів є загальнодержавні фінанси. Його центральним компонентом виступає державний бюджет, що є головним централізованим фондом держави. Через бюджет держава мобілізує та перерозподіляє значну частину своїх фінансових ресурсів. У державному бюджеті концентруються всі основні доходи та визначаються напрямки

витрачання коштів. Доходи державного бюджету формуються за рахунок податкових надходжень. На їхню частку припадає в середньому близько 70-80 %, а також неподаткових надходжень, що складаються з доходів від продажу та використання державного майна; від платних послуг, що надаються державними органами влади; частини прибутку унітарних підприємств; коштів, отриманих внаслідок застосування заходів адміністративної та кримінальної відповідальності (штрафи, компенсації та ін.), доходів від зовнішньоекономічної діяльності та інших доходів.

Отримані кошти держава перерозподіляє на фінансування своїх функцій та завдань. З державного бюджету фінансуються:

- адміністративні витрати (витрати на утримання президента, Уряду, вищих органів державної влади, судової системи тощо);
- витрати на здійснення міжнародної діяльності;
- витрати на національну оборону та безпеку;
- витрати на підтримку національної економіки;
- соціальні витрати;
- інші витрати.

До складу загальнодержавних фінансів входять також державні цільові (позабюджетні) фонди. Державні позабюджетні фонди – це фонди грошових коштів, призначені для фінансування видатків, не включених до бюджету.

Наступна ланка системи фінансів – місцеві фінанси. До їх складу включаються: місцеві бюджети, система місцевих позик, місцеві позабюджетні фонди і т. д. Соціально-економічна сутність місцевих фінансів ідентична загальнодержавним фінансам. Але місцеві фінанси – це частина фінансових відносин, що мають більш вузьку сферу застосування¹⁷⁹.

Таким чином, місцеві фінанси – це система грошових відносин, у процесі яких утворюються та використовуються грошові фонди, призначені для

---

¹⁷⁹ Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України: монографія / за ред. І. О. Школьник, І. І. Рекуненка. Суми: Сумський державний університет. 2017. С. 235.

фінансування завдань та функцій місцевого самоврядування. З місцевих бюджетів фінансується:

- утримання органів місцевого самоврядування;
- зміст та розвиток муніципального ЖКГ;
- будівництво та утримання доріг місцевого значення;
- зміст та розвиток закладів освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури та спорту, засобів масової інформації, інших установ;
- створення міської інфраструктури, благоустрій та озеленення територій муніципальних утворень;
- створення муніципальних органів охорони громадського порядку;
- збирання та утилізація сміття;
- інші витрати¹⁸⁰.

Третя ланка системи фінансів – фінанси державних підприємств, організацій, установ. Термін «фінанси підприємств», що широко застосовується в економічній літературі, не можна сприймати беззастережно. Фінанси, однією з відмітних ознак яких є державно-владна форма прояву, регулюють лише частину грошових відносин, що виникають між державою та господарюючими суб'єктами. Це стосується, в першу чергу, взаємовідносин з бюджетом. Держава регулює процес формування бази оподаткування та визначає розмір податкових платежів. Але за рамками фінансів залишається велика кількість грошових відносин як усередині, так і за межами підприємств, що впорядковуються специфічними економічними законами та закономірностями розвитку матеріального виробництва. Це означає, що категорія «фінанси підприємства» не може бути однозначно застосована до всіх суб'єктів господарювання. Проте, будучи власником унітарних підприємств, держава може повною мірою поширити грошові відносини на підприємства державної та муніципальної форми власності. Тільки в цьому випадку ми спостерігаємо прояв усіх ознак фінансів та їх функцій. Таким чином, категорія «фінанси

---

¹⁸⁰ Полторак А. С. Теоретична концептуалізація фінансової безпеки держави. Фінансовий простір. 2020. № 4 (40). С. 29.

підприємств» прийнятна лише для підприємств державної та муніципальної форм власності.

Поняття «система фінансів» слід відрізнити від поняття «фінансова система». Фінансова система – це сукупність конкретних фінансових органів та інститутів, покликаних на практиці здійснювати реалізацію державної фінансової політики. Як правило, фінансова система включає всю сукупність фінансових інституцій держави, починаючи з вищого керівництва країни аж до фінансових відділів підприємств. Фінансові органи від імені держави здійснюють управління фінансами, тобто цілеспрямовано впливають на фінансові відносини в рамках реалізації фінансової політики, що проводиться.

В управлінні фінансами, як і в будь-якому іншому управлінні, виділяють суб'єкти та об'єкти управління. Об'єктом виступає сукупність фінансових відносин (система фінансів), суб'єктом є сукупність фінансових органів, інститутів та установ (фінансова система). Сам процес даного впливу здійснюється за допомогою різних фінансових інструментів, способів, методів, які в сукупності представляють цілісний механізм (фінансовий механізм).¹⁸¹

Управління фінансами вирішує такі завдання:

1. формування ресурсної бази необхідної для соціально-економічного розвитку суспільства та функціонування держави.
2. ефективне та доцільне використання фінансових ресурсів держави.
3. контроль за раціональним та цільовим використанням фінансових ресурсів.

Метою управління є повна мобілізація фінансових ресурсів держави та їх ефективне використання відповідно до тих завдань, які стоять перед державою в даний момент. Кінцевою метою управління фінансів є розробка конкретної фінансової політики. Виходячи з усього вищевикладеного, управління фінансами – це цілеспрямований вплив фінансової системи (фінансових

---

¹⁸¹ Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри : матер. Науково практичного круглого столу (Суми, 28 січня 2022 р.). Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 56.

органів) на фінансові відносини з метою розробки та реалізації конкретної фінансової політики¹⁸².

Виділяють два види управління фінансами:

- загальне;
- поточне.

Стратегічне управління здійснюють вищі органи державної влади та управління. Залежно від державного устрою такими органами виступають: у США – конгрес, у Великій Британії – парламент, у Франції – Національні збори.

Мета цього управління – визначення загальних напрямів розвитку держави загалом та фінансових відносин зокрема. Особливостями стратегічного управління є широка сфера впливу (вся система фінансів), опосередкований характер, контроль кінцевих результатів. Поточне управління фінансами здійснює фінансовий апарат, органи оперативного управління фінансами.

Структура і склад цих органів також визначається державним устроєм. У США поточне управління здійснюють Міністерство фінансів (і Казначейство, що входить до його структури), Адміністративно-бюджетне управління при Президентові, Митна служба. Кожен із цих органів має чітко позначені функції. В Англії головним органом управління є Казначейство, а також Управління мит та акцизів. У Франції – Міністерство економіки, фінансів та бюджету.

В Італії – Казначейство (державні витрати та фінансовий контроль), Міністерство фінансів (державні доходи), Міністерство бюджету та планування (складання держбюджету та координування фінансових ресурсів), Міністерство внутрішніх справ (місцеві фінанси). Мета цього управління полягає у регулюванні певного кола фінансових відносин (у певній сфері чи на певній території). Фінансовий механізм – це засіб впливу суб'єкта (держави) на об'єкт (фінансові відносини) фінансової системи, зовнішня форма прояву практичної реалізації функцій фінансів.

---

¹⁸² Шевчук О. Р. Поняття та правова природа фінансових послуг. Підприємництво, господарство і право. № 5 (197). 2012. С. 32.

Відмінною рисою передового світового становлення фінансової системи вважається перехід провідних держав до формування інноваційної спільноти, побудови інноваційної економіки, що базується на пізнаннях. Досвід розвинених країн показує, що стратегічною моделлю фінансової системи стає активне проведення досліджень та розробок на базі нових технологій, вихід на міжнародні ринки високотехнологічної продукції, що сприяє збільшенню конкурентоспроможності та забезпечує лідируючі позиції державної індустрії.

ВИСНОВКИ

У монографічному дослідженні проведено аналіз теоретико-правових та історичних аспектів правового забезпечення публічного адміністрування в сфері економіки із застосуванням сучасних методів наукового пізнання, що дозволило зробити наступні висновки та пропозиції.

Обґрунтовано, що належна організація та діяльність органів публічної влади, оптимальне правове регулювання компетенції та форм діяльності цих органів має суттєве значення для їх впливу на суспільні відносини насамперед на зростання добробуту населення, що є головною метою і завданням діяльності зазначених органів.

Встановлено, що належне функціонування інституту органів влади сприятиме також втіленню в життя такого важливого принципу функціонування державного механізму як доцільне поєднання централізації та децентралізації в управлінні суспільством та державою.

Доведено, що конституційне право регулює місце держави в політичній системі суспільства та визначає принципи відносин між державою та її недержавними елементами, включаючи способи вирішення конфліктів між ними, межі втручання або навіть межі її діяльності.

Окреслено межі конституційного забезпечення та регулювання економічних відносин, які мають визначатися насамперед, виходячи з розгляду фундаментальних для економічної системи держави відносин. Тобто межі конституційного регулювання залежать від системи відносин, які входять у поняття економічних відносин.

Оскільки в науковій літературі не існує єдиної точки зору щодо визначення поняття «економічні відносини», вважаємо, що основними відносинами у цій сфері, які потребують конституційно-правового регулювання, є:

- свобода економічної діяльності та її межі;
- економічний простір, вільний рух товарів, послуг і фінансових ресурсів;
- основні положення організації ринкової економіки;

– відносини власності, у тому числі, щодо фіксації їх форм; гарантії та обмеження у відносинах суб'єктів господарювання з органами державної влади.

Зазначені вище положення не можна розглядати окремо одне від одного, оскільки виключно комплексний розвиток їх призведе до злагодженого функціонування економічної системи держави. Ці положення мають характеризуватися взаємодоповнюваністю, а неврегульованість одних пунктів призведе до суттєвого обмеження змісту інших. Так, наприклад, реалізація свободи господарської діяльності неможлива без конституційного регулювання форм власності або за відсутності чіткого механізму обмежень втручання органів державної влади у свободу господарської діяльності суб'єктів.

Встановлено, що до системи відносин, які потребують правового забезпечення та регулювання, слід також віднести встановлення ефективного механізму ціноутворення, здійснення контролю за грошово-кредитною політикою, скасування обмежень зовнішньоекономічної діяльності, розвиток ефективної податкової та бюджетної системи, регулювання фінансової звітності тощо.

На основі аналізу світового досвіду розробки моделей соціальної держави та соціальної політики можна констатувати, що:

- соціальна політика та соціальна стратегія та їх розвиток визначаються політичною системою та її формою, тобто функціонуванням демократичної публічної влади зі стабільною та прогресивною традицією;
- стратегічна спрямованість соціальної політики та соціальних стратегій залежать від економічного розвитку країни та її здатності реалізовувати соціальні програми, що забезпечують гідне життя суспільства;
- просте копіювання досвіду провідних країн в питаннях соціальної політики та соціальної стратегії, без урахування національних особливостей, менталітету, культурних і політичних традицій призведе до руйнування системи соціального забезпечення та банкрутства. Тому Україна має враховувати позитивні напрацювання світового досвіду соціальної політики та

популяризувати їх у соціальній практиці, враховуючи власні традиції та економічні можливості;

– серед зарубіжних моделей, які змішують соціальну політику та соціальну стратегію, соціал-демократичні моделі загалом, а особливо їх регіональні типи, такі як Швеція з соціальною ринковою економікою (скандинавська соціальна модель, німецька модель), де найбільш помітно виражена соціальна орієнтація. Вони більше пов'язані з українськими соціальними традиціями, в яких ідеї соціальної справедливості та безпеки займають чільне місце;

– стратегії соціальної політики не повинні ґрунтуватися на популістських рішеннях національного керівництва напередодні виборчого процесу. Перш за все, слід враховувати безперервний розвиток промисловості і таким чином збільшувати витрати на розвиток соціальної сфери.

Обґрунтовано, що господарські правовідносини є досить динамічним явищем на сучасному етапі їх функціонування та розвитку. Вони виникають, змінюються та припиняються залежно від різних обставин у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами й іншими учасниками відносин у сфері господарювання, як це передбачено чинним Господарським кодексом України. Проте, слід відмітити, що серед науковців не існує наразі єдиної думки щодо їх визначення та змісту, а також складу учасників та їх повноважень.

Встановлено, що у господарсько-правових відносинах відображаються не лише матеріальні інтереси їх учасників, а й загальний економічний суспільний інтерес. Вони характеризуються поєднанням державного, суспільного, приватного інтересів для державного регулювання. А тому на сьогодні в Україні вкрай важливо створити максимально комфортні умови задля реалізації господарських правовідносин з врахуванням стандартів сучасної європейської системи правового регулювання господарської діяльності.

Розглянуто питання про необхідні умови адміністративно-правового забезпечення співпраці в економічній сфері, якими є: узгоджена, збалансована

діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, чітко у відповідності до визначеної компетенції, з неухильним дотриманням законів; розвиток системи державно-приватного партнерства; усунення невідповідностей у сучасному національному законодавстві; активне фінансування інноваційних програм; запровадження кращого європейського досвіду.

З'ясовано, що важливу роль в адміністративно-правовому забезпеченні співпраці в економічній сфері відіграють партнерські відносини між публічним і приватним секторами. В країнах-членах ЄС приватний сектор економіки становить основу соціально-економічного розвитку. Саме тому першочергове значення для ефективного здійснення адміністративно-правового контролю у цій сфері має правове регулювання.

У сучасних умовах Україна впевнено переймає європейський досвід адміністративно-правового забезпечення в економічній сфері і тим самим наближається до європейського типу регіонального управління.

Авторами монографії представлена актуальною розробка концептуального і практичного підходів до формування державних стратегічних напрямів модернізації фінансового сектора, а в його структурі – монетарних процесів, відповідних їм програм розвитку, сучасної концепції впливу грошової системи на відтворювальні процеси з урахуванням поставленої макроекономічної мети системної модернізації.

Формування концепції розвитку національної грошової системи, як і будь-якої іншої концепції, яка не тільки розкрила одне із питань дослідження, фактори та тенденції його розвитку, а й передбачила надалі прийняття на адекватній нормативній правовій основі державно-управлінських рішень. Вивчення та аналіз системи з точки зору можливості регулювання її функціонування, забезпечення стійкості, впливу на ефективність функціонування її окремих елементів гарантувало застосування системного відтворювального підходу в дослідженні.

Встановлено, що відмінною рисою передового світового становлення фінансової системи вважається перехід провідних держав до формування інноваційної спільноти, побудови інноваційної економіки, що базується на пізнаннях. Досвід розвинених країн показує, що стратегічною моделлю фінансової системи стає активне проведення досліджень та розробок на базі нових технологій, вихід з ними на міжнародні ринки високотехнологічної продукції, що сприяє збільшенню конкурентоспроможності та забезпечує лідируючі позиції державної індустрії. У цьому питанні інтелектуальні ресурси характеризують можливості господарського підйому тієї чи іншої держави, а також працюють показником рівня фінансової незалежності й добробуту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Виконавча влада і адміністративне право. К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.
2. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напряму економічної політики в сучасних умовах господарювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2017_4_11. С. 3
3. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
4. Академічний словник української мови URL: <http://sum.in.ua/s/spivrobotnytvo>.
5. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. за ред. В. С. Щербини. К.: Юрінком Інтер. 2012. 528 с.
6. Бакайл О. В. Деякі коментарі щодо характеристики правового статусу окремих суб'єктів адміністративного права (частина друга). *Публічне право*. 2018. № 2 (30). С. 89-96.
7. Бакайл О. В. Деякі коментарі щодо характеристики правового статусу окремих суб'єктів адміністративного права (частина друга). *Публічне право*. 2018. № 2 (30). С. 89-96.
8. Барішніков А. Г. Адміністративно-правове регулювання сфери банківського кредитування в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2009. 21 с.
9. Бевз С. І. Адміністративно-правове регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07. Національний авіаційний університет. Київ. 2020. 358 с.
10. Бевз С. І. Співвідношення понять «організаційно-господарські відносини» та «державне регулювання господарської діяльності». *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць*. 2015. № 3/4 (27/28). С. 133–137.

11. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. К.: Юрінком Інтер. 2006. 592 с.
12. Бердар М. М. Адміністративно-правові аспекти регулювання підприємницької діяльності. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2010. Випуск 4(8). С. 1-6.
13. Берлач А. І. Адміністративне право України: навч. посіб. для дист. навч. К.: Університет «Україна», 2005. 472 с.
14. Бобкова А., Захарченко А. Види організаційно-господарських відносин. *Право України.* 2019. № 8. С. 65-80.
15. Брайловський І. А. Державно-приватне партнерство: методологія, теорія, механізми розвитку: дис. ... докт. екон. наук. Донецьк. 2014. 462 с.
16. Братасюк М., Братасюк О. Позитивне (державницьке) право як вислід природних невідчужуваних прав людини. *Актуальні проблеми правознавства.* Випуск 3. 2021. С. 5-12.
17. Братасюк О. Вербіцька М. До питання визначення адміністративної процедури: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід». Тернопіль: Економічна думка, 2018. С.77-80.
18. Братасюк О. Правова нормотворчість: проблема якісного виміру: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід». Тернопіль: Економічна думка, 2019.
19. Братасюк О. Проблематика визнання та запровадження правових механізмів щодо реалізації права на одностатевий шлюб у світі (порівняльно-правовий аспект). *Актуальні проблеми правознавства.* Випуск 4. 2018. С. 180-186.
20. Братасюк О., Шевчук О. Правові передумови запровадження медіації для врегулювання публічно-правових спорів в Україні: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід». Тернопіль: Економічна думка, 2019.

21. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.:Перун, 2009. 1736 с.

22. Вербіцька М. В. Деякі аспекти судового захисту прав суб'єктів господарювання під час воєнного стану в Україні: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Російсько-українська війна: право, безпека, світ», м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 29-30 квітня 2022 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 46-49.

23. Вербіцька М. Заборона свавілля суб'єктів владних повноважень крізь призму практики ЄСПЛ. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 16-17 квітня 2021 р. Тернопіль: Університетська думка, 2021. С. 56-58.

24. Вербіцька М., Івах М. Оплатне вилучення майна у воєнний час. *Наукові записки. Серія: Право*. Випуск 12. 2022. С. 201-205.

25. Вінник О. М. Господарське право: навч. посіб. К.: Прав. Єдність. 2009. 766 с.

26. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Ліра-К. 2017. 240 с.

27. Вінник О. М., Шаповалова О. В. Господарське право в умовах цифровізації економіки: навчальний посібник. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. 2020. С. 314.

28. Вінокуров Я. Що з державними фінансами та вистачить Україні грошей? Роз'яснення. *Економічна правда*. 5.04.2022 URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/5/685230/>.

29. Віхров О. П. Організаційно-господарські правовідносини: монографія. К.: Видавничий Дім «Слово». 2008. 512 с.

30. Гадзало Я. М., Роїк М. В., Володін С. А. Науковий парк «Біоекономіка» – шлях інноваційно-інвестиційного розвитку НААН на ринкових засадах. Проблеми

та перспективи розвитку наукових парків України: матеріали наук.практ. круглого столу.Київ. 2017. С. 12-17.

31. Гернего О. Ю. Роль наукових парків у становленні інноваційної економіки в Україні. Проблеми та перспективи розвитку наукових парків України: матеріали наук.практ. круглого столу. Київ. 2017. С. 18-23.

32. Гетманець О. П. Фінансова безпека, як об'єкт правового регулювання. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218-223.

33. Глобалізація як феномен сучасності URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2009/09/2/205852/>.

34. Господарське право України: підручник: у 2 ч. /Андреева О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін. Х.: Харк. нац. ун-т внутр. Справ. 2014. Ч. 1. 340 с.

35. Господарське право України. Загальна частина: підручник за заг. ред. Г. В. Смолина. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 484 с.

36. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

37. Гречанюк Р. В. та ін. Administrative activity of law enforcement agencies of Ukraine (the procuracy of Ukraine and the sfs of Ukraine). *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 3. С. 52-55.

38. Гречанюк Р. В. Застосування адміністративної відповідальності за порушення, пов'язані із корупцією у діяльності посадових осіб правоохоронних органів. *Ірпінський юридичний часопис*. 2019. Вип. 2. С. 96-101.

39. Гречанюк Р. В. Організаційно-правові заходи протидії корупції: досвід зарубіжних країн та українські перспективи. *Наукові записки. Серія: Право*. 2020. Вип. 8. С. 65-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslntp_2020_8_16.

40. Гречанюк Р. В. Поняття, ознаки та система спеціальних антикорупційних органів України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 2. С. 17-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2017_2_5.

41. Гречанюк Р. В. Правове регулювання адміністративної діяльності антикорупційних органів України. *Наукові записки. Серія: Право*. 2019. Вип. 7. С. 69-73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslntp_2019_7_15.

42. Дем'янишин В., Лободіна З. Розвиток фінансового механізму в умовах реформування фінансової системи України. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2020. Вип. 43. С. 59-80.

43. Демків Р. Я. Правове регулювання як юридичне явище: окремі аспекти розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випуск 34. Том 1. С.19-23.

44. Дерев'янку Б. В. Міркування стосовно господарської функції держави, що реалізується у межах врегулювання господарських правовідносин. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 ч. (м. Суми, 18-19 трав. 2018 р.)*. Суми: Сумський держ. ун-т, 2018. Ч. 1. С. 284-286.

45. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки: підруч. для вищ. навч. закладів. К.: Знання, 2006. 262 с.

46. Економічний стан в умовах ВС. Економічна Експертна Платформа URL: <https://economics.org.ua/index.php/blog/377-economika-vv>.

47. Енциклопедичний словник з державного управління/ за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощицького, Ю. П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820 с.

48. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. 356 с.

49. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних ВНЗ]; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.

50. Заревчацька Т. В. Державне регулювання забезпечення інноваційної активності малого підприємництва в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Харків. 2012. 19 с.

51. Збірник тез доповідей XV Міжнародної інтернет-конференції «Транскордонне співробітництво, як вектор розвитку малого і середнього бізнесу України з країнами V-4» - Луцьк: ВІЕМ, 2015. 208 с.

52. Зеленський відправиться з візитом до Катару: що обговорюватимуть
URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/04/novyna/polityka/zelenskyj-vidpravvytsya-vizytom-kataru-obhovoryuvatymut>

53. Зеленський зустрівся з еміром Катару та підписав 15 документів URL:
<https://novynarnia.com/2021/04/05/zelenskyj-zustrivsvya-z-emirom/>.

54. Ілларіонов О. Ю. Організаційно-господарські правовідносини в контексті виконання положень угоди про асоціацію з Європейським Союзом. *Юридичний бюлетень*. 2016. Випуск 2. С. 34-43.

55. Ільчук І. В. Українсько-польське міждержавне співробітництво в європейсько-атлантичному контексті (1991-2014 рр.): автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. іст. наук. Тернопіль, 2015. 20 с.

56. Клименко Ю. М. Інтеграція дослідників як базова функція наукових парків. Проблеми та перспективи розвитку наукових парків України: зб. наук.практ. круглого столу. Київ, 2017. С. 36-40.

57. Ковалів Мирослав Володимирович. Фінансове право України: навчальний посібник / [М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Р. М. Скриньковський, Ю. Р. Лозинський]. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с.

58. Когут Ю. М. Сучасні проблеми та шляхи вдосконалення фінансової системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 28. С. 153-158.

59. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

60. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

61. Коритін Д. С. Правове регулювання господарської діяльності малих та середніх підприємств: монографія. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2021. 240 с.

62. Корнута Л. М. Перспективи розвитку функцій державного управління економікою України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 331-337.

63. Коробка С. В. Діджиталізація підприємницької діяльності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Економічна»*. Випуск 100, 2021. С. 88-96.

64. Коцовська Р. Р. Фінансова підтримка кредитними спілками малого бізнесу: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Тернопіль. 2004. 27 с.

65. Коцовська Р. Р. Фінансова підтримка кредитними спілками малого бізнесу: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Тернопіль. 2004. 20 с.

66. Кравець І. М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень: монографія. К.: Юрінком Інтер. 2010. 240 с.

67. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посіб. К., 2008. 590 с.

68. Кравчук М. Ю. Адміністративно-правове забезпечення протидії біотероризму: теоретичний аспект. Київ: Магістр-XXI сторіччя, 2019. 288 с.

69. Кравчук М. Ю. Децентралізація влади як гарантія демократизації держави та суспільства: міжнародно-правовий аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 2017. № 1. С. 155-158.

70. Кравчук М. Ю. Міжнародно-правові стандарти у сфері усиновлення як орієнтир для вдосконалення вітчизняного законодавства. *Право і суспільство*. Дніпро, 2017. № 1. С. 275-279.

71. Кравчук М. Ю. Правовий статус медичного і духовного персоналу в умовах збройних конфліктів. *Порівняльно-аналітичне право*. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2017. № 6. С. 403-405.

72. Кравчук М. Ю. Формування біотероризму як феномена сучасного суспільства. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2019. № 9. С. 227-231.

73. Кравчук С. Й. Господарське право України: навч. посіб. К.: Кондор. 2009. 264 с.

74. Крегул Ю. І. Правові основи державного управління економікою України: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2003. 431 с.

75. Крикун В. Б. Поняття та характеристика антикризового державного управління економікою. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2010. № 2. С. 267-269.

76. Кузь Т. В. Забезпечення інформаційної безпеки процесу надання електронних адміністративних послуг: адміністративно-правовий аспект. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 16-17 квіт. 2021р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 69-71.

77. Кузь Т. В. Зарубіжний досвід організації діяльності органів юстиції регіонального рівня та можливість його використання в Україні «П'ятдесят перші економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Львів, 2020. С. 59-62.

78. Кузь Т. В. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки в процесі організації та надання адміністративних послуг в Україні. NATIONAL SECURITY IN MODERN WORLD. LEGAL, TECHNOLOGICAL AND SOCIAL COMMUNICATION ASPECTS editors Jacek Mrozek, Serhiy Banakh, Svitlana Mazera. Ейк. 2021. Р. 81-88.

79. Кузь Т.В., Шевчук О.Р Правове забезпечення інформаційної безпеки процесу надання електронних адміністративних послуг. Актуальні проблеми правознавства. 2021. № 1 С. 59-65.

80. Куракіна В. Цифрова підтримка бізнесу України у воєнний час. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах. 15-28 квітня 2022 р. Т. 2. К.: ДЗВО «УМО» НАПН України. 2022. С. 55-59.

81. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. К.: Атіка, 2003. 576 с.

82. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. посібник. Львів, 2020. 356 с. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2964/1/FinansovaBezpeka_30-04_2020.pdf.

83. Мацевитий Ю. М., Тарелін А. А. Шляхи інтенсифікації взаємодії науки з виробничою сферою. Проблеми та перспективи розвитку наукових парків України: матеріали наук.практ. круглого столу. Київ. 2017. С. 41.

84. Мейш А. В., Лисак О. М. Перспективи розвитку фінансової системи України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 1. С. 70-74.

85. Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення. *Економічний аналіз*. 2013. Випуск 12. Ч. 3. С. 266-272.

86. Мешко Н. П., Гудим К. М. Наукові парки як сфера розвитку інноваційного середовища університетів України. Проблеми та перспективи розвитку наукових парків України: матеріали наук.практ. круглого столу. Київ. 2017. С. 47-49.

87. Митне співробітництво Україна-ЄС URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/mitne-spivrobotnictvo/mitne-spivrobotnictvo-ukrayina-yes>.

88. Міжнародні відносини та зовнішня політика України: підручник / [Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін.]. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 328 с.

89. Мілімко Л. В., Яківчук Ж. В. Місце господарсько-правовий відносин у системі правовідносин України (теоретико-правовий підхід). *Юридичний вісник*. 2021. № 4(61). С. 164-171.

90. Мордовець Є. Господарські відносини та критерії їх відмежування від інших правовідносин. Суб'єкти господарського права: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 5 грудня 2016 року. [відп. за вип.: д.ю.н., доцент, завідувач кафедри господарського права та процесу Т.О. Мацелик, к.ю.н. доцент, доцент кафедри господарського права та процесу Л.В. Мілімко]. Ірпінь. УДФС України. 2016. С. 97-100.

91. Мрихіна О. Б. Перспективи стартап-компаній у контексті конкурентоспроможного розвитку українського ринку високих технологій. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 9. С. 215-225.

92. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. О. А. Беляневич, О. М. Вінник, В. С. Щербина та ін.; за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. 3-тє вид. переробл. і допов. К.: Юрінком Інтер. 2012. 776 с.

93. Обозна А. О., Клімова М. В. Проблеми і перспективи економічного розвитку України в умовах євроінтеграції. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3(8). С. 30-32.

94. Огонь Ц. Г. Основні засади, ризики та напрями вдосконалення митного регулювання в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2018. Вип. 2. С. 95-116.

95. Параска С. Г., Любчик В. Р. Концепція створення наукового парку «Інноваційний розвиток поділля». *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 4. С. 245-249.

96. Перепьолкін С. М. Конспект лекцій з дисципліни Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності. Дніпро: ДДУВС, 2016. 54 с.

97. Пилипишин П., Ганущин С., Бек У., Михаліцька Н., Верескля М. Правове регулювання фінансово-економічної безпеки України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2022. 1(42), 510–521. <https://doi.org/10.55643/fcactp.1.42.2022.3747>.

98. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0percentageBF>.

99. Підгаєць С. Європейський досвід застосування моделей державно-приватного партнерства. *Журнал Європейської економіки*. 2011. Том 10. № 3. С. 291-305.

100. Підгаєць С. Європейський досвід застосування моделей державно-приватного партнерства. *Журнал Європейської економіки*. 2011. Том 10. № 3.

101. Поліщук Г. О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. №1 (51). С. 146–154.

102. Поліщук І. В., Сирота А. О. Особливості господарських правовідносин у сучасних умовах їх функціонування. *Юридичний вісник*. 2021. № 4(61). С. 179-184.
103. Полторак А. С. Теоретична концептуалізація фінансової безпеки держави. *Фінансовий простір*. 2020. № 4 (40). С.28-42.
104. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про заборону колабораціонізму». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH4RE00A?an=3>.
105. Права людини в особливих правових режимах: досвід України : монографія / Д. С. Терлецький, О. В. Марусяк, Ю. Д. Батан, М. В. Афанасьєва та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьєвої. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 356 с.
106. Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри: матер. науково практичного круглого столу (Суми, 28 січня 2022 р.). Суми: Сумський державний університет, 2022. 100 с.
107. Правові проблеми місцевих фінансів України: теоретико-прикладне дослідження: монографія [Музика-Стефанчук О.А., Губерська Н.Л., Дмитренко Е.С. та ін.]. Кам'янець-Подільський: Друк. Рута, 2016. 386 с.
108. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#n289>.
109. Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України» . Закон України No2134-IX від 15.03.2022. «Голос України» № 61 від 20 березня 2022 року. URL: <https://auc.org.ua/novyna/nabuly-chynnosti-zminy-do-byudzhetnogo-kodeksu-ukrayiny-shchodo-zalyshkiv-subvenciy-ta>.
110. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
111. Про затвердження Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 грудня

2019 р. № 1396-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2019-%D1%80> # Text.

112. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#top>.

113. Про Міністерство економіки України: постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 р. № 124). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text>.

114. Про Міністерство фінансів України: постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>.

115. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#n101>.

116. Про національну безпеку України. Закон України від 21.07. 201 р.. № 2469-V111 в ред. від 24.11.2021 р.. *Відомості Верховної Ради України* від 03.08.2018 р. № 31. стор. 5. ст. 241.

117. Про основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Рішення Ради Національного банку України від 15.04.2022. № 4. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/PB22087>.

118. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 641-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/246648494>.

119. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>.

120. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України : монографія / за ред. І. О. Школьник, І. І. Рекуненко. Суми: Сумський державний університет. 2017. 343 с.

121. Програма релокації підприємств Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e4f18282-77af-4fdf-8134-ce4403d711f0&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv-SchoPotribnoZnatiBiznes>.

122. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право: навчальний посібник. 2-е вид., змін. та допов. К.: КНТ, 2010. 438 с.

123. Радченко О. В. Категорія «механізм» у системі державного управління. Держава та регіони: наук.-вироб. журн. Серія: Державне управління. 2009. № 3. С. 64-69.

124. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 44, 47, 78, 80 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» та конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 78 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» від 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004 (справа про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-04#Text.17>.

125. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1-4, 6-22, 24-100 розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 (справа щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-08#Text>.

126.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 29, 36, частини другої статті 56, частини другої статті 62, частини першої статті 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 статті 71, статей 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007 (справа про соціальні гарантії громадян). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0a6p710-07#Text>.

127. Романів В. В. Дорошенко Н. О. Фінансова безпека України. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 4 (90). С. 230-235.

128. Ромусік Я. В. Забезпечення стійкості малого та середнього бізнесу України в умовах економічної стагнації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 11. С. 36-40.

129. Ромусік Я. В. Особливості розвитку малого та середнього бізнесу в Україні: SWOT-аналіз. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4319>.

130. Рубцов В. П. Державне управління та державні установи: навч. посіб. для дистанц. навчання [за наук. ред. Ю.П. Сурміна]; Відкр. міжнар. ун-т розв. людини «Україна». К.: Ун-т «Україна», 2008. 439 с.

131. Рябченко О. П. Державне управління економікою України (адміністративно-правовий аспект): дис.... доктора юрид. наук. Х., 2000. 466 с.

132. Савчук Є. Ю. Адміністративно-правове регулювання у сфері підприємництва в Україні на прикладі країн-членів ЄС. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2015. Випуск 3/4 (27/28). С. 106-110.

133. Сакір-Молочко Н. В. Принципи та завдання регіонального економічного співробітництва. *Ефективна економіка*. 2013. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_23.

134. Семчик О. О. Держава і фінанси: правовий зв'язок: моногр. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2010. 204 с.

135. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. Стор. 519.

136. Смолин Г. В., Туркот О. А., Хомко Л. В. Господарське право України. Загальна частина: підруч. за заг.ред. Г. В. Смолина. Львів: ЛьВДУВС. 2017. 484 с.

137. Співпраця з країнами-партнерами URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/international-cooperation/bilateral/spivpraczya-z-krayinamy-partneramy>.

138. Співробітництво України з НАТО URL: <http://old.en.gov.ua/aktualno/spivrobotnictvo-ukraieni-z-nato>.

139. Стадниченко Т. Основні закономірності, принципи та завдання регіонального управління в сучасних умовах адміністративного реформування. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2015. Вип. 15. URL: [nbuv.gov.ua › j-pdf › DeVr_2015_15_10](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVr_2015_15_10).

140. Стаднік І. В. Умови ефективності механізму правового регулювання господарських відносин. *Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір*. 2019. С. 196-200.

141. Становище бізнесу в період воєнного стану. ДП «ПРОЗОРО» URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/stanovishche-biznesu-v-period-voyennogo-stanu>.

142. Стратегія економічної безпека України на період до 2025. Указ Президента України від 11.08.2021. № 347/2021. Урядовий кур'єр від 13.08.2021. № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.

143. Тарелін А. А., Овчарова Г. Б. Щодо підготовки нової генерації спеціалістів з трансферу і комерціалізації технологій. Досвід проектних студій з оцінки інноваційних розробок. Проблеми та перспективи розвитку наукових парків України: матеріали наук.практ. круглого столу. Київ. 2017. С. 91-94.

144. Терешко Ю. В. Особливості розвитку інтернет-стартапів в Україні: реалії і перспективи. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. №12. С. 435-443.

145. Тетерятник Б. Віртуалізація господарської діяльності: сутність і загальні засади правового регулювання в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 64-69.

146. Ткач І. В. Поняття органу державної влади у контексті статей 1173–1175 Цивільного кодексу України. *Вісник Академії адвокатури України*. № 2. С. 18-23.

147. Горовець Л. Ю., Радиш Я. Ф. Правове регулювання фінансової діяльності органів публічної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. С. 98-105.

148. Україна та Катар підписали 13 двосторонніх документів та два комерційні контракти URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3221478-ukraina-i-katar-pidpisali-15-dokumentiv-zelenskij.html>.

149. Устименко В., Нестеров Г. Партнерство влади і бізнесу в контексті активізації підприємницької діяльності внутрішньо переміщених осіб: повноваження органів місцевого самоврядування. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 4 (83). 2015. С. 45.

150. Устименко В., Нестеров Г. Партнерство влади і бізнесу в контексті активізації підприємницької діяльності внутрішньо переміщених осіб: повноваження органів місцевого самоврядування. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 4 (83). 2015. С. 40-53.

151. Участь України у міжнародних організаціях URL: <http://old.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations>.

152. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління. Демократичне врядування. 2008. № 1. *Електронне наукове фахове видання*. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.

153. Фінансове право: навчальний посібник / М. Г. Волощук, Т. О. Карабін, М. В. Менджул. Вид. 3-тє, доповнене та перероблене. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. 244 с.

154. Фінансове право: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки та О. П. Гетманець; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарьова, Т. В. Колесник та інші. Х.: Екограф, 2015. 500 с.

155. Фрич Р. І. Правосуб'єктність бюджетних установ як суб'єктів фінансового права. *Право та державне управління*. 2013. № 2. С. 37-41.

156. Химич Г. Наукові парки – шлях до нових технологій та інновацій. Проблеми та перспективи розвитку наукових парків України: матеріали наук.практ. круглого столу. Київ. 2017. С. 95-101.

157. Чала Д. Державне управління економічним розвитком України в глобальному просторі (монографія) 2012. К: Вид-во: ТОВ «Аграр Медіа Груп» 2012. 284 с.

158. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с.

159. Чекаленко Л. Д. Школа дипломатії США. *Зовнішні справи*. 2017. №10. С. 28-33.

160. Череповський Е. В. Правова та функціональна природа організаційно-господарських відносин. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 2 (17). С. 235-245.

161. Шапенко Л. О., Ткаченко Є. М. Теоретико-правові аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. *Інтернаука. Серія «Юридичні науки»*. 2019. № 4. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/40191>.

162. Шарингер Л. Новая модель инвестиционного партнерства государства и частного сектора. *Экономический журнал*. 2004. №9/10. С. 41-52.

163. Шевчук О. А. Конституційно-правові засади нормотворчості центральних органів виконавчої влади: дис... на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Київ. 2021. 220 с.

164. Шевчук О., Ментух Н. Правові аспекти професійної орієнтації учасників АТО. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 3 (11).

165. Шевчук О. Р. Юркевич І. І. Захист прав людини, як соціальне призначення юридичних клінік. Цінність права, як найважливішого регулятора суспільних відносин: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків.

166. Шевчук О. Р., Ментух Н. Ф. Інвестиційна підтримка державної інформаційної безпеки України в умовах воєнного стану: аналіз актуальних законодавчих новацій. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 2.

167. Шевчук О. Р., Ментух Н. Ф. Правові аспекти оподаткування діяльності суб'єктів господарювання в Україні в умовах воєнного стану. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. Випуск 11.

168. Шевчук О. Р. Ринок фінансових послуг як об'єкт наукового дослідження фінансово – правової науки. *Адвокат*. 2012. № 10 (121). С. 29-32.

169. Шевчук О. Р. Фінансово - правові засади діяльності Національного банку України у сфері стабілізації грошово - кредитного та валютного ринків України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. № 30. Т 2. С. 89-92.

170. Шершун К. П. Конституційно-правове регулювання економічних відносин: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2016. 22 с.

171. Щербина В. С. Господарське право: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер. 2001. 367 с.

172. Щербина В. Поняття та види засобів державного регулювання господарської діяльності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 94. С. 10-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2012_94_4.

173. Щербина В. С. Господарське право: підручник. 2-ге вид. переробл. і доповн. К.: Юрінком Інтер. 2005. 592 с.

174. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер. 2008. 264 с.

175. Юдін В. Регулювання господарських відносин в умовах цифровізації економіки. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 104-110. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/17.pdf>.

176. Ямкова І. М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ. 2013. 20 с.

177. Янченко Г. Як бізнес може допомогти у відбудові країни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/30/688709/>.

178. Adu,G., G.Marbuah, and J. T. Mensah. 2013. Financial development and economic growth in Ghana: Does the measure of financial development matter? *Review of Development Finance* 3(4):192-203.

179. Aleksander Surdej, Krzysztof Wach. Rola parków naukowo-technologicznych w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. *Przedsiębiorczość – Edukacja*. 2008. Vol. 4. P. 77.

180. Aluko, O. A., & Ibrahim, M. (2020). On the macroeconomic determinants of financial institutions development in sub-Saharan Africa. *International Review of Economics*, 67(1), 69-85.

181. Antony J. Blinken, Secretary of State. Foreign Service Institute, George P. Shultz National Foreign Affairs Training Center. Arlington, VA. URL: <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-on-the-modernization-of-american-diplomacy>.

182. BBC World edition Wednesday, 12 February, 2003, 18:58 GMT.

183. Britannica, The Editors of Encyclopaedia. «cooperative». *Encyclopedia Britannica*, 1 May. 2022, <https://www.britannica.com/topic/cooperative>. Accessed 5 November 2022.

184. Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (Text with EEA relevance) (notified under document number C(2003) 1422) URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003H0361>.

185. Council Regulation (EC) No 1257/1999 of 17 May 1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund and amending and repealing certain Regulations. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A31999R1257>.

186. Evaluation of the SME definition. Final report. URL: <http://bookshop.europa.eu/en/evaluation-of-the-sme-definition-pbNB0214126>.

187. Evaluation of the user guide to the SME Definition. URL: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/5766/attachments/1/translations>.

188. Gordhan P. Customs in the 21st century. 1. 2007. P. 49-54.

189. Granatstein J. I. *l'Encyclopédie Canadienne*, s.v. «OTAN (Organisation du traité de l'Atlantique Nord)», Dernière modification mars 16, 2021, URL: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/fr/article/otan-organisation-du-traite-de-latlantique-nord>.

190. He Z, Wei W. 2022. China's Financial System and Economy: A Review. *Annu. Rev. Econ.* 15: Submitted. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-072622-095926>.

191. Koltsov V., Lomzhets Y. (2020). Foreign policy imperatives for the development of the Visegrad Group and Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. № 6(4). P. 81-89.

192. Levine R. (2021). Finance, Growth, and Inequality, IMF Working Papers, 2021(164), A001. Retrieved Nov 23, 2022, from <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2021/164/article-A001-en.xml>.

193. Mian, Atif, and Amir Sufi, 2016, Who bears the cost of recessions? The role of house prices and household debt. Chapter 5 of *Handbook of Macroeconomics* (Elsevier). Vol 2A. P. 255-296.

194. Oleg Reznik, Tetiana Slinko, Kravchuk Mar'yana Use of Information and Communication Technologies in the Election Process: Ukrainian Realities and Foreign Experience. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2021. Vol 24. Issue 1. P.1-7.

195. Oleksandr O. Bryhinets, Ivo Svoboda, Oksana R Shevchuk, Yevgen V. Kotukh, Valentyna Yu Radich Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration *Revista San Gregorio* T. 1, № 42, 2020. P.205-213.

196. Partnerships UK. URL: <http://http://www.partnershipsuk.org.uk/index.aspx>.

197. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP). URL: https://www.bryk.pl/wypracowania/pozostale/przedsiębiorczość/11443/polska_agencja_rozwoju_przedsiębiorczości_parp.html.

198. Savelyev Y., Lyzun M., Kuryliak V., Lishchynskyy I. Economic Integration of the Visegrad Four and Ukraine in the Context of Historical Narratives and Global Challenges. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 44. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p44>.

199. Shevchuk O., Bratasyuk O. Protection of children's information (digital) rights who were illegally exported from the territory of Ukraine during the war or in

occupation. *Visegrad Journal on human rights*. 2022. № 2. P. 21-26. Walid M.A. Ahmed. (2022) What determines bitcoin liquidity? A penalized regression approach. *Applied Economics Letters* 0:0, pages 1-12.

200. Shevchuk Oksana, Mentukh Natalia Current issues of investment support of state information SECURITY of Ukraine under conditions of maritime. «Copernicus Political and Legal Studies» № 2. 2022.

201. Shevchuk O. R., Mentukh N. F. Protection of the rights of consumers of financial services: the experience of Ukraine and the European Union. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: legal sciences*. 2016. Issue 1. Volume 2. P. 58-62.

202. The Small Business Act for Europe. URL: http://ec.europa.eu/growth/smes/businessfriendly-environment/small-business-act_en.

203. Tikhonova O. V., Holdovskyi A. H., Bratasyuk O. B., Chornohor N. S., Herbut N. A., Serohina N. K. (2022) The efficiency of tools for social interaction between public authorities and civil society. *Amazonia Investiga*, 11(51), 161-170. 2022 <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.15>. Volume 11. Issue 51 / March 2022.

204. Verbitska M., Riznyk H. Some aspects of contract termination as remedies for non-performance of the creditor in DCFR and Ukrainian civil legislation Abstracts of the report of International scientific conference «Promotion of social and economic values in the context of European integration», Chisinau, Republic of Moldova, Decemder, 12-13, 2019 / University of European studies of Moldova. Chisinau, 2019. P. 12-14.

205. Wang, Chunyang, 2013, Bailouts and bank runs: Theory and evidence from TARP, *European Economic Review* 64, P. 169-180.